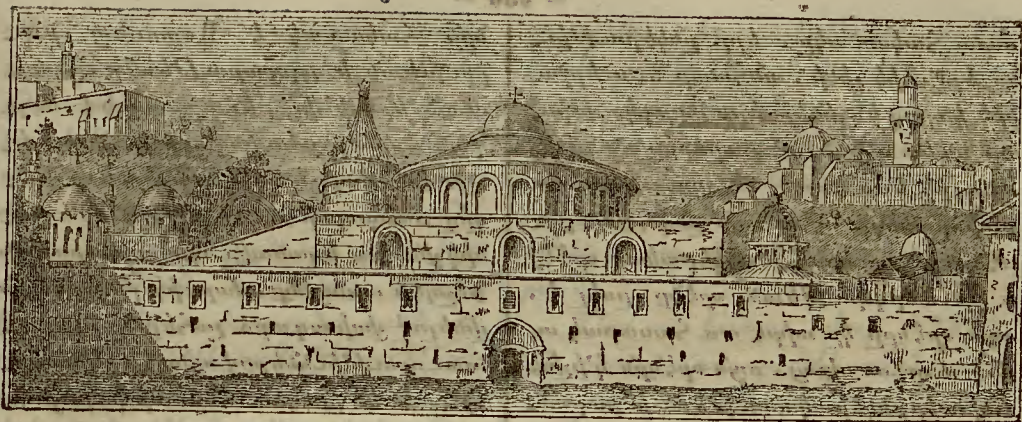

ՈՒՐՆԵՐՈՐԴ ՏՈՒՐ
ԹԻՒ 12.

Մ Մ Ս Ս Գ Ի Ր

ԴԵՍՏԵՄԵՐ 31
1873

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՊԱՐՏԱԽՈՐՈՒԹԻՒՆ ԱՇԽԱՏՆԷԼՈՒ

Բ. Աշխատիր պարտք է ընկերական օրհնօր :

“ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆ ամենաւնիւր
այն համար եղած է և ամեն մէկուն
բարին բոլոր է, ուրեմն իւրաքանչիւ
րին պարտքն է իւր բարւոյն ետեւեն
ԸՄԸ” :

Այն համար օտ առաջուածքէն կ'ը
մանաւոր օր ընկերութիւնը ամեն մար
դու վայելած և վայելելի բարեաց
կեցութեն ու ազնւոր լինելու համար,
ամեն մարդ եւս առ հասարակ պար
տաւորութիւն ունի ընկերութեան ու
պահպանութեան և բարեկամութեանը
հսկել ու հոգ տանել մեծ խնամածու

(Երաւունկութիւն և մեթոդ տես թիւ 11-ը)

թեմա : Ինչպէս ընտրեալն պարտա
նկութիւնը տնտեսօրէն կանգուն կ'ըն
հէ և կարգաւարտութիւնը զայն, նոյնպէս
մարդոց աշխատութիւնը մարդկա
թիւնը կանգուն կը պահէ, կը բնօրէն
կ'աշխատայնէ և կը բարձրացունէ : Երբ
բնութիւնը գաղտնի գործելէ տնտեսօր
կ'աւերի, երբ մարդիկ ազգային մաշ
խատելէ, մարդկութիւնը կ'եղծանի :
Ընդհանուրի միասնէն մասնաւորը ա
զատ չի կրնար մնալ, ընդհանուր օրէնք
է այս : Աւտիւն երբ մարդկութիւնը
եղծանի, մարդիկ եւս պիտի եղծանին
առ հասարակ, երբ ընկերութիւնը թու
շուստ լինի, ընկերութեան ամեն մէկ
անդամն եւս թշուառ պիտի լինի, ու
սոր տարակցս չը կ'ընէ : Այսպէս է և

տորս հակառակը, երբ ընկերութիւնը երջանիկ լինի, անհատը եւս երջանիկ կարող են լինել, երբ մարդկութիւնը ազնուացած ու բարձրացած լինի, մարդիկ եւս կարող են ազնուանալ ու բարձրանալ, ահա այն ընդհանուր օրէնքն է որ կըսուի ընկերական օրէնք և որ մարդկութեան օրէնք ըսել է, այն օրէնքը կը տիրէ առ հասարակ աւմէն մարդու վրայ, այն օրէնքն է կ'իշխէ անխտիր ընկերականութեան իւրաքանչիւր ատօմը մէջ գտնուած ամեն անհատի վրայ, այն օրինաց հնազանդիլ պարտին անխտիր, ինքնակալ թաւաւորներէ սկսեալ մինչեւ յետին ծառայն, և կատարեալ մարդէն սկսեալ մինչեւ պատանեակն, որ նոյնպէս գործունէութեան մէջ է միշտ:

Մարդիկ ընկերական են, այս հաստատուած է շատ փորձերով և անթիւ ստույգայտներով: Ուստի՝ մարդ մը իբրեւ կենդանի կերակրուելու և սպրեւլու համար, ինչպէս որ բնութեան օրինաց հնազանդելով աշխատիլ պարտաւոր է, նոյնպէս իբրեւ մարդ կենցաղավարուելու և ընկերութեան մէջ ստորելու համար ընկերական օրինաց հնազանդելով աշխատիլ պարտաւոր է, և եթէ ամեն մարդ այն օրինաց հը պատակելով ընկերական կարգադրութիւնները յարգէ և իւր անհատական պարտաւորութիւնները անթերի կատարելու փոթ տանի, ահա այն աւմէն մարդկութիւնը իւր բուն նշանակութեանը համապատասխանելով, պիտի կարողանայ համիլ այն բարեբաւութեան, որուն արժան է և այն բարձրութեան, որուն համար որ ըստեղծուած և կոչուած է իւր իսկ Արարչէն, մարդիկ թշուառ լինելու և տառապելու համար միայն չեն ապրիր աշխարհի վերայ, ինչպէս որ մահը տուած են, այս առարկութիւն

նրն հակառակ է Աստուծոյ բարութեան և արդարութեանը, Աստուած երկրի վրայ եւս յրուած է, մարդոյն համար շատ բարութիւններ, միայն թէ մարդն նոյն բարիքները ուղիղ ճանապարհաւ վայելելու և երջանիկ լինելու եղանակը պարտի գիտնալ ինչպէս ասացինք, մարդիկ ընկերական լինելով փոխադարձ շահերով և պարտաւորութիւններով այնպէս սերտ կապուած են իրարու հետ՝ որ իւրաքանչեւրի երջանկութիւնը կամ թշուառութիւնը որչափ որ իւր աշխատութեան, այնչափ ալ իւր ընկերէն կախեալ է, հետեւապէս առանց ընդհանուր պարտականութեան ընկերականութիւնը չը բարգաւաճիր եւ առանց ընկերական բարգաւաճման անհատական երջանկութիւն չը գոյանար, ընկերական երջանկութիւնը աւմէն մարդու երջանկութիւն ըսել է, «Ընկերային բարեբաւութիւնը, կը նշանակէ մարդու երջանկութիւնը, բաղադրացի ազատութիւնը եւ ազգայ մեծութիւնը», քանի որ առանց ընկերական բարգաւաճման անհատական ճշմարիտ երջանկութիւն չը կայ, մարդիկ կը պարտաւորին ամենէն առաջ ընկերական բարգաւաճման հոգ տանել և այս կը լինի միմիայն անհատական գործունէութեամբն ու պարտականութեամբը:

Մարդոց պիտոյքները բաղմնառեալ լինելով, մէկ մարդ մը իւր ամեն պէտք ունեցածները անձամբ պատրաստելու ժամանակ չի կրնար ունենալ, այս պատճառաւ ամենուն պէտքերը եւս պատրաստելու աշխատութիւնը մարդոց մէջ բաժնուած է որոյ ամեն մէկը հանրութեան դէպքերէն բան մը կը պտտրաստէ, որով հետեւ աշխարհիս վրայ սեփականութեան իրաւունք եւս կայ, այն իրաւ

ւամբ ամեն որ իւր աշխատութեամբ
 պատրաստած որ և իցէ իրաց տէր կը
 լինի, այն տիրական իշխանութեամբ
 նոյն իրերը ըստ հաճոյս գործածելու,
 այն է ուրիշ մը տալու կամ ուրիշ
 մը ունեցածին հետ փոխելու իրաւուն-
 քը եւս ունի, (միայն թէ ոչ որ իւր
 աշխատութեան արդիւնքը ջնջելու
 կամ ոչնչացնելու իրաւունք չունի, ո-
 րովհետեւ այն կերպով ընկերութեան
 օգտին կը վնասէ) ահա ասկից կը ծնի
 փոխանակութեան օրէնքը. այն օրինօք
 մարդիկ ունեցածնին իրարու մէջ բաժ-
 նելով իրարու ունեցածի տէր կը լինին
 և ամեն որ իւր ամեն պէտքերը դիւ-
 րութեամբ հագալու միջոցը ունենա-
 լով կրնայ հանգիստ ապրիլ. օրինակի
 համար երկրագործը երկիրը կը մշակէ
 և անտի կըստանայ իւր աշխատանայ
 փոխարէն ցորեան, գարի, հաճար և
 այլն. երկաթագործն անհարթ մետա-
 ղը դարբնելով երկիր հերկելու համար
 խոփ և ուրիշ գործածելի իրեր կը պատ-
 րաստէ. ոստայնանք բաղմամբիւ թե-
 լեր մէկ անդ բերելով շորեղէն կը շինէ
 և այլ արհեստաւորք այլ գործածելի
 իրեր կը պատրաստեն մարդկային աղ-
 փի պիտոյցի համար. օրովհետեւ մար-
 դոց պիտոյքները բաղմատեսակ են ա-
 սացինք, ուստի իւրաքանչիւր որ իւր
 պատրաստած իրերէն ուրիշ մը կարօ-
 տութիւնը լեցունելով ՚ի փոխարէն նո-
 րա՝ պատրաստածէն ալ իւր կարօտը կը
 լեցնէ, աւելի սրտիկ ասենք, յայտնի է
 որ երկրագործը երկիրը հերկելու հա-
 մար խոփի պէտք ունի և ցաւրոէն պահ-
 պանուելու համար ղգեստի կարօտ է.
 նոյնպէս ալ երկաթագործն ու ոստայնան
 կը կերակրուելու համար ցորենի պէտք
 ունին. Արդ երկրագործը իւր պատրաս-
 տած ցորենին աէրն լինելով, երկիրը
 հերկելու համար խոփ մը և ցաւրոէն
 պահպանուելու համար ղգեստ որպէս

ղէ ստանայ, իւր ցորենէն կուտայ եր-
 կաթագործին և ոստայնային և փո-
 խարէն կատանայ իւր ուղածները. ա-
 հա այսպէս իւրաքանչիւրն իրենց պէտք
 եղածը ունենալով կարօտութենէ կա-
 ղատուին և այնուհետեւ գոհ ու եր-
 ջանիկ կեանք մը կ'ունենան երկրի վը-
 րայ:

Ահա այս իրարու պէտք ունենա-
 լէն յառաջ կ'ուզայ ընկերական օրէն-
 քը, որով մարդիկ փոխադարձ պար-
 տակատարութեամբ փոխադարձ իրա-
 ւանց տէր լինելով, իրարու կեանքը
 կ'ապահովեն և ուղարկու եղանակը կը
 դիւրացնեն. ով որ այս ընկերական օ-
 րինաց տրամադրութեան կը հնազան-
 դի և իրեն վերաբերեալ պարտքերը
 կը կատարէ, նա արդար իրաւունք
 կ'ունենայ այն ատեն հասարակաց բա-
 րեայը մասնակցելու և վայելելու ան-
 դորր սրտիւ իւր արդար իրաւունքը.
 իսկ այն որ հակառակ արդարութեան
 ընկերական ընդհանուր օրինաց տրա-
 մադրութենէն շեղելով իւր պարտքը
 կատարել կը զանայ առ ընկերութիւ-
 նոյն, այն ատեն ընկերութիւնն եւս
 իրաւունք կ'ունենայ այնպիսի անպէտ
 և վնասակար անձը ընկերականութեան
 ընդհանուր բարիքէն զրկել և յայտ-
 հալութիւն ընկերական ներդաշնակու-
 թեան և հասարակաց բարեաց այնպի-
 սին հալածել ՚ի բաց ընկերութենէ և
 այս ընելով մեծ արդարութիւն գոր-
 ծած կը լինի ընկերականութեանը. քան-
 ղի այն որ անպիտ մը լինի իւր պար-
 տակարարութեանց և անարդարութեամբ
 ընկերականութիւնը իւր աշխատանայ
 օգտէն կը զրկէ, արժան է որ այնպի-
 սին համայնից օգտէն ղրկուելով թը-
 շուստ լինի սրպէս ղի ստիպուի պար-
 տակատար լինել:

Ընկերական այս օրէնքը ծնած է ա-
 ռաջին մարդոյն հետ, ուստի քանի որ

մարդկութիւնը կապրի երկրի վրայ , նոյն օրէնքն ալ կայ և պիտի իշխէ առ հասարակ : Եթէ մարդկային առաջին գերբնական կեանքը նկատելու լինիք , պիտի տեսնենք որ ընկերական օրինաց տրամադրութեան հետզանհետ թիւնը անոնցմէ կսկսի :

Երբ ճննդոց գիրքը կարգամբ , կը տեսնեմք որ մարդկային Ազգի առաջին ամոնէրը վայելից կեդրոնէն դուրս արտաբուսելով՝ մշտեք երկրի վրայ բնակութիւն հաստատելու և իւր կեանքը իւր աշխատութեամբ պահպանելու կը դատաւարաւորի , շատ մեծ դըժուարութեանց կը հանդիպի և անտանելի տառապանաց կը մատնուի շատ տխուր քնեքէ զուրկ գոնուելուն համար : Առաջին մարդն ստիպեալ էր նոթի չը մնալու համար ուտեստ ձուրել , արեւակէդ կամ սրտահար չը լի ներս համար դրեստ ձարել , անձրեւէն և տոթէն պահպանուելու համար բնակարան շինել և այլ ինչ բանի որ այժմք ունենար պարտաւորեալ էր ինքրն միայնակ և կամ բնական փափուկ ստեղծուած իւր տկար ընկերակցին օգնութեամբ հոգալ , որով կրնանք մակարեւել թէ նոքա երկրագոյնաւոր վրայ միայն մարդ գոնուելով և ընկերական կենաց փոխադարձ օգնութեանէ զուրկ լինելով որքան կը տառապէին իրենց ասպրտաւոր հոգալու համար . ոնչու չա նոքա ստիպուած էին անդադար աշխատիլ և յօգնութեան ծանր բեռանը ամէկ ընկճիլ և նօրէն կարտաութիւն դգալ այլ և այլ և նոր նոր պիտեբերու սրայ կարեւորութիւնը հետզհետէ յ յայտ կու գար : Սակայն այս այսպէս չը մնար , նոցա տառապանքները կը մեղմանան և աշխատութիւնները կսկսին թեթեւեալ այն օրէն , երբ ընկերականութեան շրջանակը կըսկսի ընդլայնել և իւր անձուկ վիճա-

կէն դուրս ելնել :

Սուրբ Գիրք կը պատմէ թէ երբ մարդկային ազգի առաջին ամոնքն զուսկնելու կ'ունենան եւ նոքա ծնողաց ինամօք այրութեան եւ աշխատելու հասակին կը հասնին , անմիջապէս աշխատութիւնը կը բաժնուի նոցա մէջ . տղայք կը սկսին մանուկցիլ իրենց ծընողաց ինչպէս վայելմանց նշնուէս և աշխատութեան մէջ . Կայէն երկիր կը մշակէր կըսէ Ս . Գիրքն և Սգէլ հոգութիւն կընէր , այսինքն իրենց ընդերացած կաթնաու խաշները կը դարձանէր , և այսպէս մարդիկ շատնալու սկսելով աշխատութիւններն եւս կը բաժնուին , հետեւապէս և արդեանց քանակութիւնը կը սկսի բազմապատկիլ . սոյն եղանակաւ երկրի վրայ կողմաւ առաջին ընտանեաց կառավարութիւնը հետզհետէ կը սկսի կանոնաւորիլ եւ դիւրանալ , հովիւն իւր խաշանց արդիւնքը կաթնու ասորմէջ տեղ կը բերէ . երկրագործն իւր աշխատանաց արդիւնք երկրի բուսուցած բերքերը կը բերէ մէջ տեղ , նախամայրն Նւայ իբր տնտեսագէտ եւ տնարար կին առանին գործոց կը դբադի , ինչպէս յատուկ է իւր սեռին , նախորդանիւրի բերած արդիւնքները զտելով մաքրելով , դործածութեան եւ զանակի կը վերածէր եւ սոյն աշխատութիւններով նա եւս հաւասար իրաւունք կ'ունենար նոցա հետ միասին նոյն արդեանց վայելման մէջ . իսկ նախահայրն Սգամ , նահապետական կենաց հիմնադիրն իբրեւ նախադահ և թագաւոր սոյն փոքրիկ տէրութեան , բաց չի իրեն ինկած իւթթական աշխատանքները կատարելէ իւր երկրութեամբ , իւր խելքով , իւր փորձառութեամբն եւ հայրական իրաւասութեամբն , իբրեւ մի պատկառելի անբայն կառավարութեան զլուխն կ'յամ

կարգի կը դնէր ամեն գործերը, կը հսկէր սրարտաւորութեանց կատարմանը և իրաւանց պահպանութեանը. սրգարտութեամբ կը ըսէինք աշխատանքն ու փայտումները, կը կաղմէր հաւատարմիչութիւն ընկերական կենաց մէջ և խաղաղութիւնն ու ներդաշնակ համաձայնութիւնը անխախտ պահելու փայտ կը տանէր, որով և ինքն իւր աշխատանաց փախարէն կը մտնակցէր նոցա և փայլմանց մէջ:

Այսպէս ահա պարտաւրջ և իրաւանց սկիզբները ծնանք կ'առնու ընկերական կենաց հետ. ընկերական օրէնքը իւր սկիզբը կ'առնու երկրի վրայ առաջին ընտանիքէն, եւ փոխադարձ աշխատութեան պարտաւորութիւնը կը սկսի մարդկային ազգի առաջին գերդաստանէն: Աստի ահա պարզ կը տեսնուի որ ինչպէս ընկերական օրէնքը նոյնպէս և նորա հաւաքանդելու պարտաւորութիւնը կը ծնի ամեն մարդու հետ մէկ տեղ, այսու պէտք է որ մենք խելամուտ լինիմք մեր ընկերական սրարտաւորութեանց, և պարտաւորուած լինելու փայտ պէտք եմք ունենալ, պէտք է գիտնամք որ մարդկութեան ինչպէս օգուանները, նոյնպէս և փնտնելը ամեն անհատի կը վերաբերի: որովհետեւ ընդհանուր մարդկութիւնը եւս մի մեծ գերդաստան է աշխարհի վրայ և ի սիրիւս երկրի յրուած սպիշակաւ մի ընդհանուր ընտանիք կը կազմեն, որոց առջինքն և սիրարն հետ կ'ապրուած են փոխադարձ շահերով և իւրաքանչիւրի երջանկութիւնն ու կենաց ապահովութիւնը կախեալ է միմեանց պարտաւորութենէն: Երեսմեան մը գեղեցիկ հաստատուն և տեւողական լինելուն առաջին պատճառն է ատու ձեզմանց ընտիր և լաւ տեսակէն լինելը. այսպէս ու ընկերականութիւնը

օրինաւոր, յառաջող է՝ եւ երջանիկ լինելու համար պէտք է որ ամեն մարդ օրինաւոր, աշխատասէր և պարտաւոր լինի:

Արդ որովհետեւ այսքան մեծ է ընկերական կենաց նշանակութիւնը, որովհետեւ մեծ ներգործութիւն ունի անհատական կենաց վերայ ընկերական կեանքը, որովհետեւ ընկերական կենաց վնասը գրեթէ ամեն մարդու եւս կը վնասէ անհատաբար եւ որովհետեւ իւրական անարդար աշխատութիւնն եւս կը վնասէ ընկերական կենաց հաւատարմութիւն, ինչպէս ան աշխատութիւնը. այս պատճառաւ մարդիկ համաձայնելով իրենց մէջ յանդէմ պարկային արդի երջանկութեան իւրաքանչիւրութիւն ընկերական կենաց և յապահովութիւն անհատական իրաւանց, պատճախաւ օրէնքներ իրենք ստորած և հսկող մարմին մը հաստատելով նոյն պատճախաւ օրինաց գործադրութեան իշխանութիւնը ի պաշտահել հարկին և արգարտութեամբ, նմա յանձնած է. այն հսկող մարմինն է՝ ազգաց վարչական իշխանութիւնը, յորոց տնայնք միապետական են: Եւ ոմանք հասարակագիտական այն իշխանութիւնը հասարակաց կենաց անգործութիւնը անխղով պահելու համար կը հսկէ լրջութեամբ և երբ որ և իցէ մի անհատ իւր անպարտական տարութեամբը կարտաւթեան մէջ կ'իյնայ և ապրելու համար օրինաւոր եւ արդար միջոց չունենալով այնուհետեւ անարդարութեւ ձեռք կը դարնէ, այսինքն աշխատողաց արդար իրաւունքը բռնութեամբ կամ գողութեամբ իրեն գրաւելով մեծ զոռ կանք կը հաջողունէ անհատական կենաց, որով կը վրդովի և ընկերական կենաց խաղաղութիւնը, այն պատեն նոյն հսկող իշխանութիւնը ենթարկէ

լով վերոյիշեալ պատժական օրինաց
այն տեսակ անպարտականութեան և ան-
արդար անձերը կը շնչէ և կը տառա-
պեցուցանէ բռնութեամբ, եւ ահա
այն ատեն անմիջ որ ձանձրանալով
չէին ուղեր աշխատիլ, պիտի աշխա-
տին չարաչար տանջուելով:

Գ. Աշխատել պարտք է Աստուածադէր օրինոք:

“Եւ հառ Աստուած զմարդն, և
եղ զնա ի դրախտին փայտութեան
գործել զնա և պահել զնա:

Ծննդոց Ս. Գիրքն Աստուծոյ հիւ-
նով արարչագործութեան սիրտի
պտտմութիւնը ընելէն զինի, կը յիշէ
նաեւ վերոյիշեալ պարտութիւնը, որ
մէ կիմանամք որ Աստուած երբ մար-
դը ատեղծած է նորա պարտաւորու-
թիւնը եւս նշանակած է: Աստուած
մարդկային ազգի առաջին ամուլ պար-
տիդի մը մէջ դրած է կ'ըսէ Ս. Գիրքն,
որպէս զի աշխատին և զայն մշակեն,
հետեւեալպէս կը տեսնեմք, որ աշխա-
տելու պարտաւորութիւնը Աստուծոյ
եւս հրամայուած է: Առաջին մարդն
իւր անմեղ վիճակին մէջ ենթակայ էր
արդէն այն պարտաւորութեան, իսկ
երբ պատուիրանստանց լինելով մեղքի
մէջ ինկան, այն ատեն նաեւ դատա-
պարտուեցաւ աշխատելու, այսու բա-
նիւթ է “Քրտամբ խրեանց քոց կե-
րիցես զհաց քո”: Այն դատապար-
տութիւնը շատ ծանր է մարդոց հա-
մար, քանով խիստ ծանր աշխատա-
նաց կ'ենթարկէ զմարդ, այսու ամէ-
նայնիւ սա մեծ բարիք մ'է նաեւ մար-
դոյն համար նկատմամբ նորա ծանր
յանցանաց: Բայց Աստուած որովհե-
տեւ ներողամիտ է և հայր, գիշած,
ուստի իւր մարդասիրական գիծով
մարդուն կրելիք դատապարտութիւ-
նը դարձեալ նորա օգտակար ըրաւ:

Աստուած կը դատապարտէ յան-
ցեալ մարդը իւր աշխատութեամբ
ճարել իւր հացը, այս որքան որ պա-
տիժ մ'էր, ընդ նմին և կենսատու-
պատուէր մ'էր անկեալ մարդուն
համար, Աստուած այս կերպով թէ
իւր արդարութիւնը ի գործ կը դնէ
յանձնաւորը պատժելով եւ թէ իւր
մարդասիրութիւնը ցոյց կուտայ աշ-
խարհի անկելոյն դարձեալ խնամ տա-
նելով: Նա իւր հայրական խնամածու-
թեամբ մարդը աշխատութեան դա-
տապարտելով, կ'ուսուցանէ նորա այ-
նուհետեւ ինչպէս ապրիլ կարենա-
լուն եղանակը եւ երկրի վրայ ըստ
կարելւոյն երջանիկ լինելու միակ ճա-
նապարհը:

Արովհետեւ այն դատապարտու-
թեանն զինի մարդոց բարօրութիւնն
երկրի վրայ և հանգիստը իրենց աշ-
խատութեն կախումնուն էր, այս պատ-
ճառաւ Աստուած եւս շատ կէտերու
մէջ մարդիկ աշխատելու կը յորդորէ
և գործունեաց լինելու պատուէր կ'ու-
տայ: Եւ երբ իւր աստուածային փա-
ռօք Սինէական լեռան վրայ իջած իւր
ընտրեալ ժողովրդի բարօրութեան հա-
մար տանաբանեաց պատուիրանքները
արձանագրել կ'ուտայ Մովսիսին քարէ
տախտակաց վրայ, նոյն պատուիրա-
նաց չորրորդին մէջ կը պատուիրէ
դարձեալ յատուկ թէ “Զվեց օր գոր-
ծեացես և արասցես դամենայն գործս
քո”: որովհետեւ հանգիստը միշտ
այն ատեն քաղցը կը լինի մարդուն, երբ
նա աշխատութենէ յօգնած իւր խոն-
ջեալ և փստտակաբեկ մարմնոյն հան-
գիստ տալու պէտք կ'ունենայ, ասոր
համար Աստուած երբ կը պատուիրէ
խորայել ազգին իւրաքանչիւր շաբթու-
մէջ հանգստեան օր մը ունենալ ան-
միջապէս կը յարէ նորա որ միւս վեց
աւուրց մէջ եւս մարդիկ անձանձրայթ

աշխատելու պարտութիւն, հետեւապէս մարդիկ տատուածագիր օրինօք եւս պարտաւորեալ են աշխատելու :

Նախ քան զՔրիստոս Աստուածաշունչ Ս. Գիրքն որովհետեւ միայն Հրէից տղային կը վերաբերէր, այս առթիւ բազմաստուածութեան ըրբիւրին թոսին մէջ թափառող մարդկային ազգի մտայեալ մեծամասնութիւնը անդէտ գողով աշխատելու մասին աստուածադիրօրինաց բնութեան, չէր հոգատակիր և նորա տղիեցութեանը, սակայն նա և ազատ չէր աշխատելու պարտաւորութենէն, այլ կը հնազանդէր բնական և ընկերական օրէնքներու ազդեցութեանը, այն օրինաց ազդեցութիւնը մարդկային ազգը կրած է ամեն կենաց և վիճակի մէջ, թէ նահապետական պարզ կենցաղավարութեան մէջ և թէ աշխարհասիրութեան հնարած աւելորդ նորաձեւութեանց մէջ, թէ նախ նի աստուածապաշտութեան մէջ և թէ հեթանոսական կուսաբաշտութեան մէջ, թէ յառաջ քան զՔրիստոս և թէ զկնի գալտեան Քրիստոսի, Հեթանոսք հրնողանդած են աշխատելու պարտաւորութեան, միայն բնական և ընկերական օրինօք, հրէայք կամ նախնի աստուածապաշտք հնազանդած են նոյն պարտաւորութեան նաեւ աստուածագիր օրինօք, իսկ քրիստոնէից պարտաւորութիւնը այս մասին, առաւել մեծ է քան զնախնեաց և քան զամենեցուն, ըստ որում քրիստոնէից նոյն օրէնքներէն զատ ունին նաև նոր և գերազանց օրէնքներ, այսինքն նոր կոսկարանի առաւելութիւնները, թէ Քրիստոս իւր քարոզութեանցը մէջ և թէ սրբազան Առաքեալք իրենց թրդ թոյլ մէջ խօսած են յառկապէս եւ զանազան տեղեր աշխատելու պարտաւորութեան վերայ : Քրիստոս որոյ յաշխարհ գալու նպատակն էր մարդ-

կային ազգի երջանկու թիւնը, այլ եւ այլ օրինակներով բացատրած է աշխատասիրութեան և արդիւնաւորութեան օգուտն ու վարձուց արժանի լինելը : Յիսուս կը սանտէ պարտիրոգանին արմատարի իղել այն անպրոտը ծառը, որ վայրապար տեղը երկիրը չը խափանէ « Հատ զդա, ընդէր և ղերկիրդ խափանէ » : դարձեալ Յիսուս կը յանդիմանէ և ծանր պատժոյ կը դատապարտէ այն անախտան ծառայն, որ իւր քանքարը փոխանակ աշխատութեամբ չուհեցնելու և արդիւնաւորելու, գետնի մէջ կը թագուդանէ զայն և իւր կեանքը ծուլութեամբ ու դատարկութեամբ կանցնէ (հանէք վնա ի խաւարն արտաքին) կ'ասէ Քրիստոս, և նորա քանքարն ալ կ'ուսաց անոր, որ աւելի աշխատասէր է և արդիւնաւոր կեանք ունի, աստի կիմանամք որ աշխատասէր մարդիկ Աստուծոյ եւս սիրելի են :

Յիսուս հայրական գորովանօք իւր աստուածային թեւերը տարածած կ'աղաղակէ « Եկայք առ իս ամենայն աշխատեալք » և հանգիստ կը խոստանայ իւր գրկին մէջ, ամեն անոնց՝ ուրոնք արդարութեան համար, ճշմարտութեան համար և Աստուծոյ փառաց համար աշխատանք կրած են : Քաջաբերուեցէք ուրեմն՝ ով աշխատասէր մարդիկ միտիմարուեցէք և դուք ով աղքատ և վնասեալ եղբայրներ, մի տրանջաք որ միշտ աշխատելու դատապարտուած էք, ժամանակաւոր է կենցաղոյս աշխատութիւնն ու յօգնութիւնը, բայց յաւիտենական է այն հանգիստը զոր Աստուած կը խոստանայ աշխատեալ մարդկանց, միայն թէ դուք հոգ տարէք որ ձեր աշխատանքներն արդար լինին և հաճոյ Աստուծոյ կամաց, մի ցանկաք բնու ճոխութեան և փարթումութեան, քանզի նոքա մեզ

երջանկութիւն չը պարբերէին զատ շատ անգամ մեր հոգւոյ թշուառութեան եւս պատճառ կը դառնան, և որովհետեւ « Հոգին առաւել է քան զմարմին », այս պատճառաւ մեր հոգը աւելի մեր հոգւոյ համար պէտք է լինի : Իւրաքանչիւր մարդու երջանկութիւնը իւր պարտախտաբուութեան մէջ կը կայանայ, ուստի ասկէջ դուրս պէտք չէ երջանկութիւն վնասել, պարբութիւնն ու չափաւորութիւնը պէտք է սիրելի լինին մեզ, ասեք Սուրբ Գրքին ինչպէս կը խօսի իւր աղօթից մէջ Աստուծոյ հետ, « Ո՛ր Տէր կ'ապրես զիս շատ մի մեծայնիւր, որպէս զի չը լինի թէ մեծամեծելով զքեզ մոռանամ, և շատ աղքատ ալ մի քնեք որ մեծ կարօտութեան մէջ իյնալով քեզի դէմ չը դարձնամ » : Վասն զի ինչպէս հարստութիւնը եթէ 'ի գործ զնեղուեղանակը չը քիչցուի մարդոյ հոգւոյն կը վնասէ, նոյնպէս և շատ աղքատութիւնը մարդը վերջին կարօտութեան մէջ ձգելով անիրաւութեան և մեղքի կ'առաջնորդէ, ուստի մարդիկ պարտին ժիւր և գործունեայ ըլլալ, որ այն աստիճանի աղքատութեան մէջ չ'իյնան և խոնարհին թշուառութեան, որովհետեւ « Աղքատութիւն զայր խոնարհեցուցանէ, ձեռք ժրաց մեծացուցանէ » կ'ասէ Սաղովմոն Աւակաց մէջ, աշխատութիւնը նաեւ շատ մօլութիւններէ և անպատուութիւնէ կը պահպանէ մարդը, ասոր ամեն որ փորձով կրնայ համոզուիլ, երբ իւր դատարկութեամբ անցուցած կենարդ աշխատութեամբ անցուցած կենաց հետ բաղդա տեսլի ինի : Գալութեան վնասները շատ և ակն յայտնի է ամեն մարդու, « Այդ դատարկակեաց փեռքայից բարձ է ստատնայի », ասած է Իսնատասերն : վերջապէս մարդիկ իբրեւ ճշմարիտ մարդ երկրի վրայ կեն

ցարավարուելու և Աստուծոյ հաճելի լինելու համար պէտք են ճանաչել իրենց առ Աստուած, առ մարդկութիւն և առ անձն ունեցած պարտաւորութիւնները և այն պարտաւորութիւնները կատարելու համար պարտին աշխատիլ հնազանդելով բնական, քնկերական և աստուածային օրինաց :

Ս. Գ. Շահանան :

ԴԱՍՏԻԱՐԹ. ԿՈՒԹԻԻՆ

ԿԱՆԱՆԸ

(Հարուստութիւն և վերջ ակն թիւ 11.)

Խորայեղի տաան պատգամը՝ Աստուած Սալմիսին կ'ուտայ Սինայի գլուխ քարէ աշխատակաց վրայ փորագրուած, որ պէտք էր Խորայեղի սրտի վրայ քանդակուէր, այս օրէնքը ու պատուէր կամ պատգամ տաան հատ է ու բնութեան օրինաց համաձայն :

Ա. Կը պատուիրէ Աստուած, որ իրմէն զատ ուրիշ Աստուած չը կայ, ու ինքը սիրել 'ի բոլոր սրտէ և 'ի մշտաց և յանձնէ առաջին պարտեր նրա է, զի անկէ զատ ուրիշ Աստուած չը կայ :

Բ. Կը պարբեր ու չափաւորութիւններ չունենաւ, կամ ինձմէ զատ ուրիշ առաջնորդ կամ մեծ չը ճանչնաւ :

Գ. Ի՞նչ արձաններ ու դրոշուած կը պարբեր չ'ունենաւ, որ և իյնէ կենդանեաց, թաշնայ, սոյնայ դէմքով ու պտակելով :

Դ. Ստատի բաներու վրայ իմ անունը չը գնես, ու անոնցմէ քեզի Աստուածներ չը շինես :

Ե. Հաբաթ օրը սուբբ պահելու ու գործէդ հանգիստ կենարուես :

Զ. Հայրդ ու մայրդ պատուէ, որ բարի ըլլայ քեզի :

Է. Մի շնոր :

Ը. Մի գողանար :

Թ. Մի սուտ վրայեր ընկերիդ վրայ :

Ժ. Ինկերիդ տան, աղբանքին և ամեն բանին պէտք չէ որ ցանկանաս :

Այս տառը հրամայական և արգելական օրէնքը կամ պատգամը երկու օրէնքով կը լեցուի, այն է զ՛ստուած սիրել ի բոլոր յանձնէ և ի մտայ, ու ընկերք սիրել իւր անձի պէս :

Հրէայք այս տաան պատգամը և Աստուծոյ սքանչելի անունը աղօթելու ատեն ձականունն ու բազկաց վըրայ կը դնեն, որ պէտք էր սրտերնուն մէջ կրէին : այս ստահակ ու միշտ Հոգւոյն սրբոյ հատառակող փողովաւորը իւր վերջին հրաժեշտը իւր բարի Աբարին ու խնամող Ահիւային առաւ անոր անմեղ և անպարտ որդւոյ, Յիսուսի Բրիստոսի մահուամբ, զի այն քան կամակոր եղան, որ անոր անհուն հրաշք, անոր երկնային ձայնին չը լսեցին, ու անոր բարեաց փոխարէն խուլ տունին անոր լեզի ու քալարի աղբուցին, որ լուէ ու չը խօսի : Աւտի աղջկա, և ես այդ անպիտան աղբին վրայ ալ չեմ խօսիր, զի անոնք իրր անանգապահ մեղ պէտք եղածն մեղի տուին ու կորան, այն է ճմարտին Աստուծոյ ծանօթութիւնը, որ ի ձեռն ստաբէրոյ առիթ ու կը վաշկենք :

Սիրելի աղջկա, երբ մեր նախածոր պատմութիւնը քեզի լրի, լոյսիր, խի հիմայ պիտի տանիմ զքեզ առ լուսոյ մայրն, որով պիտի ու բախանաս, այս լուսոյ մայր բսկովն չը գիտնաս թէ լուսոյ սկիզբն անկէ է, այլ թէ մեր փրկութեան լոյսը այն սիրուն աւրելեղբն երևեցաւ : Օտրմանքով ե-

րեսս կը նայեա Հայրանուշս, ու կը աղէ ձառ այս անարտա մայրը անսնելու, ու ես կը ցանկամ որ պատկառանք մօտիկնաւ անոր, որ շնորհօք զարդաբուած է, ու մեծ անուն կը կրէ, և մեր յուսոյ մայրն է, կանանց սեռի միակ և միայնակ պորձանք. երկնային է այս, աղջկա, քան թէ երկրային, զի անբիժ է բոլորովն : սուտ գեղ և ունայն հաճութիւն չը կայ անոր մօտ, համեստութեան պսակ, հեղութեան ակն, խոհեմութեան խորհրդաւ որ խորան, սիրոյ սուրբ : Մինայն է նա, ուստի աղջկա անոր վրայ նայած ատենդ գիտցիր որ նա երկնից հարսն է և թաւուհի յաւիտենից ընտրեալ : մօտիկցիր այս մօր, որ անմեղաց բարեկամ է եւ մեղաւորաց գթոտ ձեռնառն : սիրող որբան սուրբ է, այս Մարիամ այնքան վճխ կը տեսնես, ի մեղս որ քան թաղուած ես, այս Տիրուհին այն քան սիրովը կը տեսնես, ուրեմն փաւրիր անոր, ու խոտ գանի սիրելու, յարգելու այնչափ, որչափ վայելէ աստուածամօր մը :

Այս մայրուր կոյսը մայրուր ծնողաց զաւակ էր Հովակիմոյ և Մինայի, որոնք ըղձակաթ ու խալիւք զաւակ մի կը խնդրէին, ծնաւ այն պատուական մայրն Մինա զպատուականն Մարիամ, անաւ այս կոյսը մօր մը խնամոց առի, ու խալի զաւակ լինելու յանձնուեցաւ : Աստուծոյ խնամոց, այնքան գերազանց եղաւ հեղութեան, խոհեմութեան և սուրբ սիրոյ մէջ, որ երկնից Հայրը որպէս, որ իւր Բանը անկէ մարմնով ծնի, այն Միածինը, որ աչխարհիս վրիկն է ու Աստուծոյ յաւիտենական օրդին : Տես, սիրելի աղջկա, տաան եւ չրո տարու էր, երբ Աստուծոյ հրէշտակ դմոյրուն գեղով անոր կը մօտիկնայ : Աստուծոյ հըրամանին հաճութիւնը ան ր սրտէն

ու չթանց ընդունելու . տես հան-
ճարաւորն ինչ զգուշային երհուն կեր-
պիւ կը պատասխանէ , հրեշտակը ու-
րախ լըր բերկրեալդ , տէր ընդ քեզ
կ'ըսէ , նա կը փախնայ որ չըլայ Աւայի
հարուածը կրէ , այն՝ որ Աւայի ցաւ
դիտի բուժէր . երբ հրեշտակը կը պըն-
դէր մի երկնայի Սարկամ , զի գտեր
չնորհա առաջի Աստուծոյ , ահա յը-
ղայցիս և ծնցիս սրբի և կոչեցես զա-
նուն նորա Ամանաւէլ . սուրբ կոյսը
աւելի կը շիտթի , ու կը հարցնէ , թէ
ուստի ընկցի ինձ այդ , զի զայր ոչ
գիտեմ , այս կատարեալ հարցման
կատարեալ պատասխան մը կ'առնէ
հրեշտակապետէն . Հոգին սուրբ ե-
կեայէ 'ի քեզ և դորութիւն բարձրե-
լան հովանի լիցի 'ի վերայ քո . զի որ 'ի
քէն ծնանելոյն է սուրբ է եւ որդի
Աստուծոյ կոչեցի . տես , Տիրուհին ,
անհամեմատ կոյսը ինչպէս կ'որոշէ
« Այդիցի ինձ բառքանի քում : Ու այս
հեղիկ բաղձանայ մէջ փրկութեան
սկընդարարը դրուեցաւ :

Այս անմեղ կոյսը յիշ գտնուե-
ցաւ սուրբ Հոգիէն , այն է մարդկա-
յին որ և իյէ ախտէ ազտոյ , ու ան
ճառելի կերպով ճառ զիւր անդրա-
նիկն՝ Յիսուսը , ինքիւնէ միայրի մէջ ,
այս յետին խեղճութեան մէջ կը ծնի
բարձրելոյն Աստուծոյ որդին . իսան
ճարսրի մէջ կը պտտի տիեզերաց
օրէնք տուողը՝ ու մտւորի մէջ կը դը-
րուի երկնայ փառաց տէրը , ու կեն
գանիք կ'ունենայ իրեն քով սերտիւնի
վրայ բազմողը . ահա մեր փրկի ճնուն
դը այսպէս էր սիրելի աղջիկս , մէկ ե-
ղական սիրտ մի կար իրեն մօտ , մէկ
սուրբ կաթ մի կար իրեն անունդ , որք
սուրբ ժպտով ու սուրբ կրթով կը
դիտցնէին զայն՝ որուն ձեռքն էր և իւր
կեանքը , կը սիրեն զայն , օրն արդէն նո-
րա արշաւի յարեւելով նորա սրբի լի-

նելու հաճած էր , սիրելի Հայկա-
նուշ , երբ մեծ աջ մը լուսաւոր-
ուած տեսնես , մէկ նորածին , բոլոյ
շատ սիրուն մանուկ մի տասն և հինգ
տարու մօր մը և կուտի մը կուրծքին
վրայ իւր դէմքը դրած անուշ և սի-
րուն վտակէն քողոր և զուտ կաթ կը
ծծէ , ու պօրը ծերուկմն ալ իւր ցու-
պին յենած սիրով զմայրած կը դիտէ
այն մանուկը , որ յաւիտենից է , կը
դիտէ այն մայրը՝ որ կոյս է , կը դիտէ
և զինքն որ Հայր է անհաղորդ .

Այս անսարսնը Հայկանուշիս գի-
տեմ շատ սիրելի է այն , կը ցանկատ
որ ակներեւ տեսնես ու վայելես , բոլոյ
մօթը մինակ կը տեսնես , հոգւոյդ մի-
այն բերկրանք կը լինի :

Այս նաշխարհիկ մայրը իւր որ-
դին խնամեց , որքան որ պէտք ունէր ,
և որքան որ աւետարան ցոլեցած է ,
երբ ուզես լիովին գիտնալ պէտք է ա-
ւետարան կարդաս , ևս խիստ համա-
ռօտ կը խօսիմ , զի աւետարան կեն-
դանի և երկնային ձայնով կը ճառէ ,
ինձ պէս տկարի մը բերնէ չէ : Այրք ե-
րեսուն տարուան եղաւ Յիսուս մեր
փրկիչ՝ Յորդանան լճաւ անապատի
մարդէն , Աստուծոյ բանի Արարալե-
տէն , ամբողջոյն Յովնանէսէն մը
կրկնուեալ , Յովնանէս կը հրաժարի
անմեղը լուալէն , Հայրը կը ձայնէ եւ-
կիւքէն , գա է որդի իմ սիրելի ընդ որ
հաճեցայ , ու Հոգին Սուրբ աղաւնա-
կերպ կը հանգչի Աստուծոյ գաւառին
վերայ հօր ձայն հուսատելու և որդ-
ւոյն Աստուած լինելի վրայելու , մարդ-
կանց մեզք լուսցողն ջուրէն կենէ
միշտ անրիժ , քառասուն տիւ և քա-
ռասուն գիշեր կը պահէ լերան վրայ
ու անա կ'անթմայ , տառապան ալ կը
մօտիկնայ՝ զամայ դարդ կողորոտող գո-
ղը կուղէ Աստուծոյ Աստուածաթիւն
և մարդկային ազդատ թիւնը գոյնալ

կը խորձէ ուղղածը կըսէ, չուղղածը կը լսէ, սիրտ ՚ի խոց կը կորնչի։ Յիսուս աչ խորհ կը մտնէ առաքեալները կը ժողովէ, հիւանդները կը բժշկէ, կոյրեր կը լուսաւորէ, կաղերուն ոտք կ'ուտայ, խաւերուն ախանջ, համբներուն լեզուն կ'արձակէ, մեռեալներուն կեանք կուտայ, աղքատաց սիրտ, չարերը կը հալածածէ, բարիները կը խրախուսէ, բարոյական կը խօսի, աւառ օրինապահները կը յանդիմանէ։ Վերջսպէս իւր պաշտօնէից՝ որոնք իրեն չօր կը օնից նախանձախնդիր էին, նախանձը կը շարժէ, անոր մահուան խորհուրդ կը խորհին, այն որ Գորայելի ցաւ կը բառնար, անոր կեանք կ'ուտար, անոր կենաց թակարթը կը լարէն վատ հրէայք, վերջսպէս կը մատնեն ու խաչ հան զգա կ'աղաղակեն Պիղատոսի ատենի մէջ, ու նա արդարութեան դէմ վճիռ կուտայ, անմեղը կը դատաւարաւ, Քրիստոս խաչէն կը կախուի, արեւ կը տեսնէ իւր տէրն ՚ի խաչին կը խաւարի, երկիր կը տեսնէ իւր արարչն ՚ի խաչին կը դողայ, կը շարժի, իսկ Հրէայք, Քահանայապետներ եւ Փարիսեցիք մայն իրենց յաղթանակի վրայ ուրախանալով դըլուխ կը շարժեն, վաճ կը կարգան, ու կը մեն թէոր Մտուծոյ որդի է առիկայ հիմայ խաչէն կ'իջնէ, կը աեսնանք ու կը հաւատանք ու նա խաչին վրայ իբր կարօտ յամենայնի կը կռչէ, ծարաւի եմ, ու երբ ամէն բանք, որոնք մարդարեք անոր անպարտ մահուան վրայ գրած էին, լեցաւ, մեծ ծայնով կը կանչէ ու հոգին հօր Մտուծոյ ձեռք կ'աւանդէ, ինքն ՚ի դժօխտ կ'իջնէ նախահարց եւ նահապետաց ակնկալութիւն, դժօխտց նիգերը կը խորտակէ, գերիները որոնք որ իւրն են, կը կորզէ յաղթական գրօշակով, յարութիւն առաւ, իւրաքեր եւ

սուրբ կանանց երեւեցաւ, մատառն առաքելոց հետ նստաւ ձուկ եւ հաց կերաւ յարութենէն զինի, քառասուն օր մնաց եւ այսա Չիթենեաց լեռան վերայէն աշակերտաց ներկայութեամբ համբարձաւ իւր յաւիտենական փառաց չօր քով, ուրիկ առաքելց Չոգին սուրբ, որ լոյց զառաքեալա եւ խեղամուտ քաւ զանոնք, թէ ինչ բանի հետեւած են ու իրենց որբաղան կոչումը ինչ գերազանցութիւն ունի, ու իրենց լուսատու պաշտօնը ինչպէս պիտի ՚ի կատար հանեն։

Այս լուսոյ վտակէն բոցալառեալ Առաքեալները իւրաքանչիւրն զերբան զիար իւր քաղեցին, ուսուցին, եւ ՚ի կեանս կոչեցին՝ որոնք սիրով լսեցին երկնից հրաւերը, յաւիտենական երջանկութեան ձայնը։ յանուն չօր եւ Սրբւոյ եւ Չոգւոյն սրբոյ մկրտեցին, ու անոնք որ մկրտուեցան, չօրն երկնաւորին որդեգիր եղան, Յիսուս Քրիստոսի ժառանգ եւ ժառանգակից ու Չոգւոյն Սրբոյ օթարան։ սիրելի Հայկանուշ, քեզի միշտ շնորհակալ եղէ երբ սիրտդ սուրբ պահես, Աստուած, Մենասուրբ երրորդութիւնքու մէջ կը բնակի եւ դու անոր հովանեաց տակ։ Այն սիրուն Առաքելոց, մեր վերածը նողաց յաջորդեցին հաւեւորդք Առաքելոց, եւ անոնց՝ Ակեղեցւոյ Հարբ, եւ Հարց սրբոյ՝ Հայրապետք կամ կու թուղիկոսք, ու բախնդակ եկեղեցւոյ ատրիճանաւորք։ Քրիստոս եւ իւր առաքեալք փորրիկ խուսմբ մի ունեցան՝ որք քրիստոնէայք կամ Քրիստոսի հեռեւ ողբ բուռեցան։ այս քրիստոնէայք իրենց գլուխն ունին կենդանին յաւիտենից զՅիսուս Քրիստոս, այս հաւատաւոյեալք ուրիշ տնտն մի ալ ունեցան, որ է Ակեղեցի։ զի օր քան զօր հաւատաւոյելոյ բաղմութիւնը կը շատնար, ահա աղջկա,

մենք ալ այս սուրբ բաղնու թեան մէկ
անգամն ենք ու մեր գլուխ և առաջ
նորդն է Յիսուս Քրիստոս քահանայան
պետն ճշմարիտ, Հօրն երկնաւորի ծո-
ցածին, Հոգւոյ եակիցն և փառակի-
ցն: Աւատի կուղեմ մինչեւ հոս հա-
նէլ'ն զինի նորէն դառնալ քեզն հետ,
այն անմեղ գառի Գողգոթայի լեռն
վայ, այն անպարտ խաչի պատուան
դանի տակ կայնէլ, ու աջաց վտակ-
ներ այն ձեռքի, սաաց, կողի բոսոր ա-
րեան առաւակաց հետ խառնել, ու
նայն խաչեալ Ա'տուածոյ խնդրել, Թէ
ով անկործաղ և ապեկիաղ Տէր մեր
Յիսուս Քրիստոս, ինչ բան առիպեց
դքեզ, յայս կամաւոր անարգանք և
ի խաչ, ինչէ'ն կրասիպուիս այս դառն
մահուան բաժակը խմելու, չէ որ դեռ
երեկոյն քո երկնաւոր Հօրդ կ'աղ-
թէիր, Հայր անցն յինէն դաժակս
այս: Հայկանն ալ տախ լսես ինձի հետ,
այն փուշ պատկէն վերաւորուած ու
ճանրացած և մէկ թեւի վայ կը թնած
գլուխէն այս անուշ ու նքանչելի ձայնը,
Թէ քո սիրուն համար, դքեզ վրկելու
համար կը կրեմ' այս խաչն և մահ: Հօրս
վերջին աղօթքիս պատասխան անդամ'
այն եղաւ Թէ մարդկանց դատարար
տու թեան դատակնիքը ոչ ինչ բանով
չի լուծուիր, եթէ ոչ քո անմեղ պա-
տարադաւ և խաչի մահուամբդ:

Սիրելի աղջկիս, կը տեսնես մեր մար-
դասէր վրկչի անհամեմատ սէրը, կը
տեսնես անոր առ Հայր ունեցած հա-
ւատարմութիւնն և առ մարդ-ցու-
ցած գուլթն և սէրն, զի մահով դմեր
մահը կը խափանէ, ու իւր յարու-
թեամբ զմեզ նորէն յամահաւթիւն
կը նորոգէ: հապա սիրենք այս մեր
փրկիչը, մեր Արարիչն և մեր կենաց
նորոգութիւն տուող Յիսուսը, այն
սիրենք ու Թէոր հարկը ստիպէ մեռ-
նենք ի սէր նորս: նազելի աղջկիս,

անոր խօսքեր այնքան քաղցր է, որ ոչ
մէկ բան անոր կը հասնի. այնքան սի-
րուն են որ ոչ մէկ սիրելի իր մը անոր
հետ կը համեմատուի, այնքան ընտիր
են, որ ոչ արեւ և ոչ ուրիշ մէկ լցս
կրնան այնքան լոյս արտադրել: Թէոր
կարդան Աւետարան, անոր սուրբ
ճաշակը առնեն, կիսանաս ու ինձ
կարօտ չես մնար:

Փրիխոխոյք չաջնող, խմաստունը
ապշեցնող, Առաքեալն ըն բերկրեցը-
նող օրքերն երջանկացնող, աղքատաց
յոյս տուող, մեծատանց չափ և սահ-
ման հատանող Յիսուս իւր ամենի-
մաստ հանձարով այս ոսկեղենիկ տա-
ռերը դրոշմեց բովանդակ մարդ կու-
թեան սրտի վայ, որ թեւ առաջու ց
կար, բայց հինցած և անխմած կե-
րեւէր, Թարգմանեց, այն է ինչ որ
կուղէք մարդիկ ձեզի ընեն, այնպէս
ըլքէք և դուք անոնց: Թէոր այս կարճ
ու ազդու բանը ի միտ առնենաս սիրե-
լի աղջկիս, երբեք կենացդ մէջ ոչ մէկէ
մը արտուենը կը լսես և ոչ մէկի մը ցաւ
մը կ'սթառճառես, այլ միշտ պարտքդ
ու իրաւունքդ կը ճանչնաս, այս պար-
տուց և իրաւանց մասին զատ պիտի
խափն:

Երբ մայր մը իւր ընդհանրական
դատարարակիւթեան դասը իւր սիրե-
լի Հայկանու չին վարդէն ու շուշա-
նէն սկսի, ի հարկէ իմ գրածիս պէս
խիտ աղքատ կը լինի. խի երբ ծռ
վէն, մարդէն, երկնքէն, յասակըաց
սկսի, ճիս և հարմուտ կը լինի, միտակ
Թէ համար տայ և համար առնէ, ա-
նոր մատղաշ ու փափուկ օւղեղին վը-
րայ տպաւ որէ ինչ օր սուրբ է եւ
ընդհանրական. ինչ որ անմահ է ու
անկործապտելի, որ հոգւոյն հետ գե-
րեղմանի թաւքէն կրնայ անդին թըռ-
չիլ:

Ալ խնդրեմ խմակիկն մայրել են,

ու պատուական քայրերէն, որ ներս
դամիտ լինին ինձ իրենց մէկ հարուստ
կրօնախօսութիւն մը և ազգավէպ չը
պատրաստեցուս, այն պիտի ներեն, զի
շատ տեղ կարեւորն անգամ անձուկ
կերպով թողած եմ, ոչ թէ առանց
գիտելու: Նախ կրօնախօսութիւն մա-
սին կրնամ, ունին սուրբ գիրք, ու ե-
կեղեցական պատմութիւն եւ Հարց
սրբոց գրութեան: Թող անոնց վրայ
որոշացնեն իրենց անմեղ գաղափարնե-
րն, ու նոյնպէս ազգային պատմութեան
համար պէտք է շարք մատեն-
նադրաց ազգային պատմաց ունենան
և անոնց վրայ վարժեն իրենց սիրուն
գաւաթները:

Կամայ կամայ կը հասնիմ այն տեղ-
որոյ կը ցանկամ, ինչպէս աշխոյժու-
թենէ մաղապուր ազատողը նաւա-
հանգստին, այնպէս եւ ես եմ խի նը-
պատակին, այն է՝ ընդհանուր դաս-
տիարակութեան երկրորդ մասին: որ
կը հիմնի ի վերայ պարտույ և իրա-
ւանց մարդկան: Եւս սիրուն դատը
այս սքանչելի բարձր համարը դար-
ձեալ մարդ համար է իրենց որդւոյ
տալու, իրենց որդին իբրեւ ճշմարիտ
մարդ ընկերութեան անգամ կարգե-
լու, ու նուիրական վեհանձնութեամբ
ձեռքէն բռնելով մարդկութեան եւ
Եւտուծոյ տալ և պարձանք տալու ա-
հա մարդկութիւն, քեզ անգամ մը, որ
իւր պարտքը գիտէ և իւր իրաւունքը
կը ճանաչէ. ահ, ով Եւտուծ, քու
ինձ տուած գաւաթը քոյ կոմայ հա-
մեմատ մարդ, կրօնով, խիղձով և ա-
ռարկնութեամբ զարդարուած, ես
իմ պարտաւորութիւնս կատարեցի,
ու դուքու շնորհաց մէջ աւելի դար-
գայուր:

Ինչպէս որ կրօնքը անհրաժեշտ պարտ
մի է մարդկանց համար, նա մանաւանդ
ճշմարիտ կրօն մը, նոյնպէս անհրաժեշտ

է բարի բնու ու ընկերութեանց մէջն
վնասակար արմատները կը թուլեցան
և ոչ թէ ուրիշ բանով ջնջել. մարդ-
կային ուսկանաք նախ և առաջ մէկ
ընկերութիւն մի է, որուն մէջ տար-
բեր իրաւունք չը կայ, այն է մարդ բա-
ռին տակ ոչ կին կայ ոչ երիկ, մարդ
է կին, մարդ է և այրն, աւելի մեր
ձաւոր և իւր հարադաս անուն ունի
այն է բանաւոր: այս ընկերութիւնը
որ և իցէ եղանակաւ չոնանկացելու
համար պէտք է բարի ըլլալ. ասոր հի-
մը չար մարդիկը կը շարժեն, ու բա-
րի մարդիկը կը հաստատեն, որ և ի-
ցէ մարդէն չոնասել կը պահանջուի,
ու նոյնպէս որ և իցէ մարդ իրաւունք
ունի իւր վնասը ինկրելու: արդա-
րութիւն միշտ արդարութիւն է թէ
կը թեալ դաժնաց մէջ և թէ անկիրթ
յուզկահարաց խրճիթի մէջ:

Մարդկային ուսկանաք պիտի առաջ
երկու հակադիր և միշտ իրարու կարօս
ընկերութե կը բաժնուրար իրիւր մեծ
ճիւղն են իրենց սեռի և ոչ կարծեաց
բաժանմունքով, այն է իգական սեռ,
կնիկ մարդ, արու սեռ, երիկ մարդ:
այս բաժանումն վերի կը բաժնուին
նորէն մարդիկ, գիւղացի երկրագործ,
քաղաքացի արհեստաւոր, ու շատ
մի իրենց սեռի տակ ստորաբաժա-
նութեան կ'ունենայ մինչեւ ընդհա-
նուր մարդէն կի՛նէ մէկ մարդ կամ
մէկ անհատ. իւրաքանչիւր իրաւունք
և պարտք մի և նոյն չափն ունի եւ
կընու ոչ աւելի ոչ պակաս: ուրեմն ես
իրաւունք ունիմ իմ ընդհանրական
դաստիարակութեան մէջ կանանցը
սեղ բարի կանայք պէտք է որ լինի,
զի ես բարի կանայք եղբւր ըսելով
չեմ հետեւցներ թէ չար էք, այլ թէ
բարի ըլլալու պարտք ունիք, ուստի
պէտք է, որ բարի ըլլանք, ահա այս
դրութեան վրայ պիտի հիմնեմ իմ

մէկ քանի խօսքս և աստ լերջ տամ,
տնտեսական, ընկերական և ընդհան-
րական դատախարակութեան:

Կանխաւ ըսած եմ, դատախարա-
կեալ պատուական մարց պարտական
է աշխարհս, զի բարեմասնութեանց
քաջ երկրագործներն են նորա, որ մեր
սրտի կորդաւթիւնը կը փշոքեն, կը հեր-
կեն, ու կրօնի եւ աւաքինութեանց
սուրբ սերմը կը սերմանեն ատորք ու
արդիւնաւոր պատեղներ բերելու հա-
մար, իսկ ասոր հակառակ անկիրթ և
անդատախարակ մարց աշխարհիս հա-
տուցած վնասը անթիւ է, իրենց սի-
րուն զաւակները, սրմբ շատ կարելի
էր որ սրտնչելն և համբաւաւոր մար-
դիկ լինէին, եթէ իրենք դատախարա-
կեալ ըլլային և իրենց զաւակաց դա-
տախարակութիւն տային, փոխանակ
միջութեանց: Ահա այս ցաւէս էր,
որ ձեռներեց եղաց խօսելու, հասա-
րակաց դատման դնելու իմ աղքատին
խօսքերս, անհնար է, քաջ գիտեմ որ
ամենէն ընդունելութիւն դանէ, ու
քմծիծաղ չըլլնի բազմաց, բայց իմ
խնդրածս աննցմէ չէ, այլ այն սրբ-
տերէն որոնք պիտի վտըր ինչ օգուտ
քաղեն եւ զգաստանան. եթէ սոյն
բաղդին համբալովմ, այն է որ թշուառ
կենացս մէկ քանի ժամեր ՚ի զուր փառ-
նած չեմ ըլլոր ու թախառող դատա-
րըս արժէք մի կունենայ: Այս պա-
րագայիս անյարմար քանի մի տողս իբր
տւերորդ, բայց եւ անպատշաճ գրե-
լէս զկնի, կը փութամ բարոյական կե-
նաց վրայ խօսիլ սիրելի մարցս հետ,
պատուական քերցս հետ, ու քնքուշ
օրիորդաց հետ, թէ ինչ է առաքի-
նութիւնը, և ինչ կրնէ մեզ, որ ընդ-
հանրական դատախարակութեան երկ-
րորդ մասն է: Այն կինը որ յաւաքի
բնութեանց զուրկ է, անդատախա-
րակ է, այն որ անդատախարակ է, կու-

տարեալ բանաւոր չէ, անասունէն
բիշ տարբեր է: Հասարակաց կրթա-
րանները թէոր բարիք մի պիտի տան
մարդկութեան, կանանց արնիւ և գե-
ղեցիկ սեռը ՚ի կրծնս և յաւաքինու-
թիւնս ձուլելու են, և ոչ թէ ուրիշ
բանի, զի Հայաստան այն այրի եւ
խեղճ Հայաստան ամենէն աւելի մօր
կարօտ է, մօր կրտսմ և ոչ թէ անա-
սունի պէս բնական միջման տակ սար-
րող մօր, որ ծնել ու կամ թողնէն ՚ի
զատ ուրիշ ոգինչ գիտէ և ոչ իբրեւ
պարտականութիւն կը կատարէ. ես
չեմ մեղադրեր, այլ կը ցաւիմ. այս
աղէտալի վիճակի մէջն է մեր խեղճ
Հայաստանը, չի գիտեր ինչ սուսուցա-
նէ, իրեն իրաւանց եւ պարտուց
անտեղեակ է, ինչպէս իւր զաւակի-
պարտք և իրաւունք ճանչեցնէ: Այ-
րեր, ՚ի սէր մեր պատուական մօր,
որոնք որ կողան և կիմանան թէ ինչ է
մարդ և ինչ է մարդկութեան սահ-
ման, թող ձեռք ձեռքի տան և իրենց
ընտիր սեռին արատ բերող մայրերու
թիւը ընկերական դատախարակու-
թեամբ թէթեւցնեն. անշուշտ օր քան
դօր մարդիկ առաջ կ'երթան, այս ա-
ռաջ երթալու մէկ հատիկ միջոց իւր
բախտոյն է. երկրային համար, յոյսն է
ապագային համար, որով կը քալեն.
ո՛հ մենք կը քնանանք, չէ որ մենք ալ
մարդ ենք, ու իբրեւ մարդ իրաւունք
նիս կըստահանջենք, պէտք չէ որ սքառ-
քերիս ալ վճարենք. բանն հոս է,
թէսր պարտքերնիս անթերի կատա-
րենք, այն է որ ոչ ինչ պակաս կը ձը-
գենք մեզ և մեր ընկերին, իսկ երբ
պարտադանց կը լինինք, այն է որ ոչ
ինչ դործ տեսած կը լինինք:

Նդհանրական դատախարակու-
թեան երկրորդ մասին մէջ սիրելի մայ-
րերս ու պատուական քոյրերս, զանա-
զան շուքեր սւ ձոխութիւն ունին,

որք էրիկ մարդկանց քիչ պէտք ունին ,
ինչպէս էրիկ մարդկանց շուք ու փողոք
եղող մասը կանանց քիչ պէտք ունի :
Պարզեք ըսածնիս , էրիկ մարդ մը պէտք
է անվեհեր ու արի սիրտ և ոգի ունե-
նայ իր անձին , իր ընկերին և իր հոյ-
րենեաց : Երաշտպանութեան համար :
Կին մը ասոր պատասխանող ձիւք պէտք
է ունենայ , սիրալիր սիրտ , ողջաստի
ոգի , ընկերը և անձը սիրելու համար
ընկերութեան կապը սուրբ պահելու
համար և հայրենեաց անունը շքե-
ղազարդելու համար :

Երիկ մարդ մը պէտք է արդար ըլ-
լայ իր մէջ , արդար ըլլայ ընկերին հա-
մար , արդար ըլլայ օրինաց սաստիկ ա-
ղաթելու համար և արդարութիւն ու-
նենայ միշտ իւր բոլոր գործառնու-
թեանց մէջ , կին մարդը խոհեմ պէտք
է ըլլայ իր մէջ , խոհեմ ընկերի դէմ ,
խոհեմ ընտանեաց մէջ , խոհեմ և հայ-
րենեաց փառքին համար : Էրիկ մար-
դը պէտք է վերջապէս բովանդակ ա-
ռաքինութիւն ունենայ , ու կին մար-
դը պէտք է զանոնք բարեխառնէ , ես
երբէք չեմ բեր կին մը իւր հայրե-
նեաց , իւր կրօնին և իւր անձին հա-
մար երկչոտ ըլլայ , արիութիւնը մեր-
ժէ , չէ , այլ թէ ըստ պատշաճի և հար-
կին համեմատ . ո՛վ կրնայ վատաբա-
նել պատուական Աթերի հայրենա-
կան ցեղի վայ ունեցած սէրը , որով
արիացաւ գործել , ինչ որ մնեւ ոյն
օր թագուհի մը բռնած չէր . ո՛վ չըստը-
տեր ո՞ր անչիլի Յուդիթայ հայրենասի-
րութեան և աւանակին արիասիրտու-
թիւն , ինչ մարդ ըլլայ , որ Շամուհի
գերբնական աւանդադասութիւն դա-
տափեալ : ո՛վ է այն վատը որ Շուշու-
նի ողջաստի արիութիւնը ծաղրէ , մեր
նսիւրբարայ դիցուհի սրբատունքը որ-
դէն յայտնի են մեզ , այն Տարնայ Կա-
րիտեն միթէ քիչ դիւցապետական բա-

ջութեամբ թառալերկինս . ասոնց վը-
րայ կը փայլի հաւատք , խղճի ազա-
տութիւն և առաքինութեանց բոլոր
երջանկութիւնք : Իմ ջանքս ու խնդի-
րըս այս է , որ Հայուհիք , պատուական
տիկնայք ու ազնիւ սերունդը իւր
նախնի ազնուութիւն աւելի վսեմ փայ-
լեցնէ , երբ պիտի տեսնեմ մեր տիկին-
ներու սիրտը ճշմարիտ վայելութեան
վայ դարձած , ու երբ այն Հը-
ռովմայեցի մեծ կնոջ պէս պիտի լը-
սեմ մեր մայրերէն , երբ հարցուի ո՞ւր
է զարգերդ տիկին , անոնք անոր պէս
բան , քովերնիս է . երբ նորէն կրկնեն
ո՞ւր է տեսնենք , անոնք իրենց բոլոր
տիք շարուած դաւաններու պարկեշտ
կրթութիւնը ու սիրալաւ սիրտեր
ցրցեն , ճշմարիտ վայելութիւնը ի-
րականին մէջն է և ոչ թէ մութացիւ-
նին , ըսել կ'ուզեմ , այն մայրը , որ իւր
բոլորտիք լեցուն կրթեալ ու սիրուն
դաւաններ ունի նա շատ զարգարուն
է , բան այն կինը որ կը ծփայ ազա-
մանդի մէջ ու իր զաւակը հասարակաց
դուռանք կը սրտածառէ և իրեն ամօթ
կը գիղէ : Այս յայտնի ճշմարտութեան
դէմ , ոչ որ կը մաքառի , ուստի և ես
երկարել չեմ ուզեր : Իւրաքանչիւր կին
ի հարկէ կիմանայ թէ պատիւը ի՞նչ
է կնոջ մը համար , կինը ի՞նչ է մարդ-
կութեան մէջ , երբ ուշի ուշով ու
նաւթ մտածէ , կը տեսնէ թէ կնոջ մը
պատիւը իրատ անգին է , ու կնոջ տե-
ղը մարդկութեան մէջ բարձր է , այն-
քան որքան մեծ է անոր պատիւը :

Երբեք ալաֆուսիկան ու Տօփուս պի-
տի մոռնամ ու այս ընդհանրական
Դաստիարակութեան մէջ վրան պիտի
չը խօսիմ , այն պիտի խօսիմ և աւելի
ուժով հոս պիտի խօսիմ . զի մեր պա-
տուական Սարց և Քերց պատիւը ա-
ռաթուր տապալեց , իրենց ծանր փոք
կը ու ինչ գէի տախաթութեան դրաւ ,

խնայել, վասն զի հին է ըսելով. ծաղը կ'ընեն, կը խաբեն, ձեռքեն կը հանեն ուրիշին կը ծախեն, այս մեծ բանը վարկը և պատիւը կանանց մինչդեռ Լւբրոպան աւելցնել կուզէ և օր քան զօր զայն ունեցողը կը փնտրէ ու կը պաշտէ: Սէր, մեր մայրերն ու քայրերը անոր արժէքը առ ոչ ինչ կը համարենք, չէ և չ'է ձեզ կ'ըսեմ, ձեր ծանրութիւնը ձեր ծանրագին պատիւն և վարկը աժանի մի ծախէք. ծփան կը փոխուի, իսկ երթացած պատիւ ոչ երբէք: Ըթիս ներկին ճարմանդներուն ուրիշը կը յաջորդէ, իսկ վարկին չը կայ ուրիշ մի, որ յաջորդէ:

Հիմար են այն կամակոր մարդիկ, որ ծփայի վնասաբեր հետեւանքներն առանց զգալու միշտ նորա ետեւէն կերթան. այդպիսեաց տունը ազան կամ անազան կ'անկանի և կը կործանի: Չը կայ մէկը, որ առանց խղճահարութեանքը կուրծքին դնէ, ու կը վայել թէ ծփան երբէք ինձի վնասած չէ, իմ տունըս կ'ոյր բերած չէ, իմ ընտանեկան խաղաղութիւն վրդոված չէ. նոյն իսկ մօտայէն շահ քաղողը արդեօք խաղաղ կեանք ունի, պարկեշտ ընտանեօք կ'ապրի, թէ որ կայ ես այս ամենը տաճներս յետ կ'առնեմ. իսկ եթէ ոչ կ'աւելցնեմ այս քանի խօսքս ալ առանց չախաղանցութիւն համարելու. ինչ չարիք կայ արդ' որ մօտան չունի, ով որ մօտայի գերին է, Լստուած չի ճանաչեր պարզօպէս, բարոյական չունի իսկապէս, մարդ չէ, գերի է, այս է իւր բովանդակ ջանից հանդէս:

Ով աւելի սիրահար է մօտային. — կանայք. Ե. ք աւելի թեթեւ սօվի են այս դարուս մէջ. — կանայք. ուրեմն աւելի վատթարացած է կանանց վիճակը: Ե. յա շատ վատթար է կանանց արդի վիճակը, ես կը յաւիտ իրենց խեղճ, անզգայ մոլութեանց վրայ որ և ոչ

ինչ վայելութիւն մը կը վայելեն. իցիւթէ վայելին և ոչ թէ մօտային, չըսեմ սատանային ծառայէին, սակայն իրենց կամքը ազատ է, ուզեն լաւ կըլլան, ուզեն գէշ. ով կարող է իրենց դպչիլ:

Լստա բառը նախ ինձ համար նըշանակութիւն չունի. քանի որ անոր բուն նշանակութիւնը կորսնցուցած են. երկրորդ՝ այն ազատութիւնը որ հասարակաց հանդիսոր կը խանգարէ, չար է. ուստի և ես չարը պախարակելու իրաւունք ունիմ: () րէնքի տակ բարի քաղաքացին է ազատ. նոյնպէս բարոյական տեղ գիւղացին. եթէ մէկը այսպէս չէ համոզուած անոր ազատութիւն երեւցական է և ոչ թէ իրական. մոլութիւնը ուստի կը վնասն եթէ ոչ ազատութիւն չը յարգելն, ընկերի իրաւունքը չը ճանաչելն, ու իւր պարտուց մէջ թերի գտնուելն, խօսքս չեղանկարած այս քանի խօսքս ալ խօսիմ և ապա վերջացնեմ. մեր Լղդի նկատմամբ չէ միակ խօսքս, այլ տաճկաստանին ու բովանդակ տաճկի երկրին է:

Լստա տաճկաստան յետին չքաւորութեան մէջ է, այսօր տաճկաստան անօթի է, այնպէս անօթի է որ տեղէ մը յայս չունի հաց մը ընդունելու. այս խօսքերս զգալի ընելու համար շատ խօսքի կարօտութիւն չը կայ: Սէր արդի քիչ շատ սովէն դիմանալ նիս երկու պատճառաւ է. նախ երկիրն ընտանեկանապէս արդիւնաւոր է ու աժան գնով կը դնենք կամ կուեննումք, կուտենք, ով որ խելք ունի, ունենալ ինչ կը նշանակէ, կ'իմանայ, իսկ ով որ խորհելու կարողութիւն չունի, անոր համար պարզ ալ ըսեմ. դարձեալ ոչ ինչ սխալի զգայ. բնական հասկէս ըսի երկիրն արդիւնաւոր է, զի մինչեւ ցորդ Լւբրոպից ներհան

երկրագործական սնով ոչ մէկը վարեց, ոչ մէկը ցանեց եւ ոչ մէկը քաղեց. թէ որ Լւարդիոյ մօտան կը սիրենք որ տուններնիս կը քանդէ, գէթ անոնց խելքն եւ անոնց փորձառու հանձարն ալ սիրենք, որ սուերակնիս շենքեր, Լըկորդգ՝ սակորնիս հաստ է, որով կը դիմանանք, ըսել կուզեմ՝ հայրենական տուն, կալուած, պատրաստ դրամ ու նէխք մինչեւ ցարդ անձայն կերանք. Լստուած ողորմած է ըսինք քնացանք, ու ահա կարթնանք պարապուծեան մէջ. անօթի ծարաւ, արհեստնիս չի բանիր. կնիկնիս մօտայն կը վազեն, դըրամ՝ կուզեն, տունը ալաֆոսանկայ կը սաղնէ. առաջ թէ որ օրը երկու արծաթ մէծիտ կը բաւէր տան ծախուց, հիմա հինգ եւս կը պակսի: Լսոնց ամենուն պատճառը նորասիրութիւնն է. ուստի երբ որ մեր Լղզը եւս նորասիրութիւնը թողու, այս աւանք կ'անհետին եւ այն ժամանակ միայն կարելի է յուսալ մեր Լղզին համար յառաջագիմութիւն:

Ա. Պ. Վ.

ԱՌՈՂՁԱԿԱՆ

(Հարունակութիւն, տես թիւ 11.)

Յանկութեան կիրքը, որդեսուք իմ, անխոհեմ եւ չար սերը, որ սեր կուռեղու արժանի չէ, այս ամեն չարեաց հետ տակաւին լինէր, ինչ փորձանքներ բերած է եւ կը բերէ ձեր գլխուն: Ամեն բնագնին փրկխոսիաներու եւ հըմուտ բժշկաց փորձովն ստուգուած է, որ ցանկութիւնը հարկաւ ձեր ներքին գործարանները կը շփոթէ, կենսական հիւթը կը թիւնաւորէ եւ կ'ապականէ. ընդհանուր ջղային տիրութեամբ ձեր անդամներն ու զգայարաններն իրենց

սրտաշաճ գործողութիւնը կը կրուսանեն. իրենց պաշտօնը կատարելու անկարող կը լինին, ձեր ձեռքերը թուլած կը դուրս եւ ոտքերը կը գեղեւին, ականջները կը շառաչեն եւ լսողութեան կարողութիւնը կը պակսի, ձեր աչքերուն տեսութիւնը կը նուազի եւ կ'ըստափ:

Շատերու թշուառութեան առիթ եղող մէկն ալ այն է որ՝ այս վիճակիս մէջ շատերն ամուսնացած ու իրենց սիրոյ եւ ուրախութեան առաջին օրերը դառնացուցած են անկարող լինելով իրենց ամուսնական պարտքը կատարել. եւ իրենց այս ապկալութեան պատճառը չը գիտնալով որ բուն իսկ իրենք են, յիմարաբար կը դէմեն անմիտ տէրիչներու եւ մողաներու եւ շատ անգամ չարաբարոյ խաբերաներու կամ ու ելցէ յիմար անպիտանի մը, կ'ողաչեն, ոտքը ձեռքը հաղար անգամ կը համբուրեն, ստակնին կը մոխեն. վերջապէս ամեն բան չեն խնայեր միայն թէ դարման մի գտնեն. բայց շատ անգամ յոյսերնին ի դերեւ կ'ենէ եւ իրենք ընդերկար կը մնան նոյն ակարութեան մէջ. քիչ անգամ կը պատահի որ գլխողոյ մի հանդիպին եւ օգուտ քաղին: Այլ ահա բացարձակապէս կ'ըսեմ, որ այս ամեն աղետից մէկ հասիկ ու վճռական դարմանն է քրիստոնէական սրբութիւն, որջախոհութիւն եւ ժուժկալութիւն, որոյ հետ նաեւ հմուտ բժշկի մը դարմանը: Բայց դարձեալ կը կրկնեմ թէ պէտք է գիտնալ որ առանց որջախոհութեան որ ելցէ դարման անօգուտ է, քանզի տեսողութիւն չունի:

Ձարհուրելի կէտ մի եւս կայ՝ զոր չեմ ուզեր զանց առնել. բոլախոհ մը լին, որ այսպէս իւր գորութիւնը տըկարացուցած եւ անձը եղծած է, եթէ դժբաղդաբար առանց ժուժկալու-

Թէամբ կողգուբուելու ամուսնանայ, շատ անգամ զաւակ չունենար և եթէ զաւակներ ունենալու յաջողի, այն զաւակները կամ բնաւ արեւ չը պիտի տեսնեն, եւ կամ ծնելէն վերջը թողնած ու թառամած տունկի նըման պիտի թոթափին ու չորանան, իսկ որ և իցէ միջոյններով եթէ աղբին, ո՛հ, խեղճ կեանք, ի՛նչ սղորմել պիտի լինի նոցա կենաց ընթացքը. այն թշուառ էակները հիւանդոս, ցաւալից, հաշմոս, վերայից, ծիւրեալ եւ շատ հիւանդութեանց դիւր մէտ կեանք մի պիտի անցունեն. տանջանք պիտի լինին թէ իրենց անձին և թէ իրենց շրջակայից. ի՛նչ երանութիւն պիտի առթեն այսպիսի զաւակներ իրենց գերդաստանին. ի՛նչ բերկրանք ու միսթարութիւն պիտի դէան ամուսինք. ընտանեկան կենաց քսղորութիւնն ու խաղաղութիւնը ուր պիտի վայելէն, մարդկութիւնը կամ ազգը ի՛նչ օգուտ պիտի սպասէ իւր այսպիսի անդամներէն և ի՛նչ պիտի վայելէ. եթէ այսպէս երթայ եւ շարունակէ, մարդկային ազգը խումբ մի զածածներ, ցուցանքաւոր հրէշներ և հաշմոս անդամներ պիտի ունենայ, որ պատիւ չը բերեն իրեն: Քանզի իւր զեղճման և տարականեալ վարուց արդիւնքն ու հետեւանքն է այս. առաքինութիւն և օրինապահութիւն չունենալուն ապացոյցն է. վասն զի բարի վարուց հետեւանքն է առողջութիւնը, զօրութիւնը և աշխատասիրութիւնը, հետեւաբար իւր վարձքն ունի՝ զուարթ բերկրանքն ու սրտի խաղաղութիւն: Իմաստասէր մի իրաւամբ երջանկութեան համար սա երեք պայմանները կը պահանջէր, առողջ մարմին, ազատ միտք, ու մարտի սիրտ: Քանզի ի՛նչ պէտ կարելի է երջանիկ ըլլալ, երբ մեր մարմնայ մէկ կողմը վիշտ դգալով տըն-

րութեամբ և մտատանջութեամբ կը խռովի մեր միտքը. ինչպէ՞ս երանելի կրնամք բտուիլ, երբ մեր միտքը զանազան սուտ ու միասակար նախապաշարութեանով, առասպելներով և կամ չար խորհուրդներով կաշկանդուած է. ո՛հ, միթէ կարելի է երջանիկ համարիլ, երբ մեր սիրտն ապականուած է մուլութեան և մոլորութեանց պոգալի կեղտերով. քաւ լիցի: Ուրեմն մարդկան ազգի թշուառութեան պատճառն իրենց անսանձ թողած կիրքերն են:

Ե.

Պուք ո՛վ մանկունք, պատանիք և երիտասարդք, այս ամէնը լսելով արդեօք համոզուեցա՞ք, որ ցանկութեան խորհուրդը իւր բոլոր գործնական հետեւանքներովը ձեր կենաց դահիճն ու ձեր քաղցր երջանկութեան թշնամին է. արդեօք ձեր այժմեան ունեցած շատ կամ սակաւ վնասներովը բաղդատելով իմ ասածներս՝ կարող եղա՞ք հետեւցնել, որ ձեր ապագան ողորմելի և թշուառ է: Այս անաչառ դատողութիւնն ընողը պիտի շահի:

Բայց ես գիտեմ և քաջ համոզուած եմ որ ձեզմէ խիստ շատերը որ առաւել կամուրջալու են՝ տակաւին չը պիտի հաւատան թէ կիրքերը, մանաւանդ ցանկութեան կիրքը կարող են այդչափ վնասներ հասցնել, և ինչպէս պակասամիտք կը կարծեն, դոքա ալ վաւաշտ գործողութիւնք կամ նոցա խիստ հասարակը, գիշութիւնը իբր անհրաժեշտ կարեւորութիւն կը համարին. ո՛հ, խիստ կը սխալն զայս ըսողք եւ չարաշար կը մոլորին նոցա հետեւողք. քանզի այդ եղեռնագործ մոլութիւնը բնաւ մէկու մի համար ոչ մի ժամանակ կարեւորութիւն չունենալէ զատ,

ինչպէս յայտնեցինք, խիստ մեծ վնասներու ալ պատճառ է :

Կան ձեզմէ շատեր ալ, որք կ'ըսեն թէ այս որ կամ այն որ խիստ մոլած է այդպիսի չար կրիւք, եւ յաճախակի զանազան միջոցներով կը կատարէ իւր չար կամքը, բայց բնաւ վնաս մի կրած չունի, միշտ առողջ և առողջ է եւ ուրիշ ասոնց նման շատ մի իրենց մոլութեանը նպաստաւոր առարկու թիւններ կ'ընեն : Ես չեմ մեղադրեր, մանաւանդ աւելի ուրախ կը լինիմ, եւ թէ իրենց մտաց մէջ յղացած դեռ ևս ուրիշ առարկութիւններն ալ գիտնամ, որոց հնարաւոր պատասխաններն ու լուծումը և ճշմարիտ պատճառներն բոլոր կարի տալով՝ կարողանամ ազատել զիրենք այն ամեն վտանգներէն յորս կը ձգէ չար ցանկութիւնը :

Ձեզ վնասակար է սուտ բարեպաշտութեամբ կեդճաւորին ալ, վնաս զի անով այլոց միտքը կը շփոթէք, որք և զձեզ անարատ համարելով՝ կը քաշուին բան խօսելու եւ դուք կը մնաք նոյն աստիճան մէջ և կը մաշէք չարաչար :

Յիբաւի որդեակք իմ, կը տեսնեմ որ հետախույզ էք, ինչպէս լաւ նկատեր էք որ այդ մոլութեան հետեւողներէն ոմանք շատ մեծ վնաս չեն կըրած, թերեւ շատ անգամ այդ խօսքն ըսած ատեննիդ զձեզ իսկ ակնարկած լինիք, թէ և պարզ խոստովանիք աւելի լաւ կ'ընէք, քանզի գուցէ այդպիսի իսակ խորհուրդներով ապահով կը լինիք և ձեր վերայ վտանգ չը նշմարելով ձեր մոլութեան մէջ յարատեւէք եւ յանկարծ օր մի զձեզ փրցուած կը տեսնէք՝ երբ ալ անօգուտ կը լինի ձեր բեկորները դարմանել :

Արդարեւ համապարօքեայ օրինակներով տեսնուած է, որ ձեզմէ ոմանք շուտով կենթարկին մոլութենէ յառաջացած դառն վնասներուն, իսկ ոմանք

երկար ատեն շարունակելով իրենց կրից թերադրածը, երեւելի և դուրսէն յայտնի վնաս մի չեն կրեր, կամ գէթ այնպէս կը համարին թէ չեն կրեր, որ արդարեւ մեծ բարեբաղդութիւն է եւ թէ մէկուն պատահած է. սակայն իմ խօսքերս լսողները պէտք չէ վստահանան իրենց այդ բարեբաղդութեն վերայ, պէտք չէ կարծեն որ մինչ իսպառ պիտի դիմանան : Այն, որչափ գէշ են այսպիսիներն որք այսու վստահութեամբ թէ իրենք չեն զգուշանար, առաւել կը մոլին և թէ այս փաստով զայս ալ համոզելով այլոց չարեաց ալ պատճառ կը դառնան :

Սակայն մի վստահիք որդեակք իմ, ձեր այդ հարուստիւտ յաջողակութեան վերայ, զոր բնութեան և ձեր ճնշողաց առաքինութեան պարտական էք. սակայն եթէ այդպիսի տկար խորհուրդներով, այդ ընտիր բարեմասնութեան յարգը չը ճանչնաք, կը դայ օր, որ դուք եւս կը կորուսանէք զայն, քանզի այդ չար աստին հետեւող ու չը վնասուող չը կայ :

Մտածեցէք, որդեակք իմ, խիստ բարակ ապակին թեթեւ հարուածով մի կը կտարի, իսկ հաստ ապակին դժուարաւ կամ աստիկ հարուածով կը կտորի, բայց վերջապէս կը կտորի : Մի թէ չէք տեսներ որ հոյն սւքարը նոյն պնդութիւնը չունին, և քար քարէ աւելի կարծր ու դիմացկուն է, չէք գիտեր որ երկաթն ու կապարը տարբեր կարծրութիւն ունին : Բայց ասոնց ալ մենէն կարծր ու դիմացկունին վերայ եւս երկարատեւ ու շարունակեալ հարուածները պարտաւ չեն երթար, ամեն մէկ հարուած աննշմարելի փոշի չափ մասեր փրցնելով՝ կը դայ ժամանակ, որ մեծ խրամ մի կը բանայ, ուրեմն չը կայ հարուած մի որ պարտաւն անցած լինի, անշուշտ մեծ կամ փոքր,

քիւ կամ շատ, կանուխ կամ ուշ ներ-
գործութիւն պիտի ընէ. այս տարբե-
րութիւնն ալ կը պատահի նիւթին
զանազանութենէն, այսինքն տկար կամ
լոյսաւոր լինելէն. հարուածն սկսեալ
ժամանակէն, այսինքն կանուխ կամ
ուշ սկսելէն, յաճախելէն, տեւողու-
թենէն և այլն: Ահա դուք ալ ճիշդ
այսպէս էք, ձեր կիրքերն ու մոլու-
թիւնները եթէ ձեզմէ ոմանց վերայ
շուտով երեւելի ներգործութիւն չը-
նէր, պատճառն այն է, որ նախ նոցա
կազմը բնութեամբ ամուր և կտու-
րեալ առողջ կը լինի, երկրորդ՝ իրենց
կիրքերը բարեբաղդութեամբ և բա-
րերար պատճառով մի ուշ արթնցած
և գործադրուած կը լինին և յաճախած
չեն լինիր, երրորդ՝ չեն յարաանէր.
այլ շուտով կը զգան և ետ կը կենան:
Այս առիթները, այս կարող են փաս-
տերն անասանելի ընել, բայց փաստ
խոցաւ արդիւիւ չեն կարող. ուստի
բնաւ պէտք չէ վստահիլ:

(Հարոյնադր-իւնն)

ԻՍՍԻ ԶԸՀԱՍԿԱՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԳՈՐԾ ԶՈՒՆԻՄԻՔ

Արշալոյս իւր 975 թուով դար-
ձեալ Սիժի գէմ յարձակած էր իրեն
բնական լեզուաւ եւ թշնամական ու
գետ: Նոյնպէս Հայրենիի 176 թուոյն
մէջ տարկաւորութենէ լուծուած Կա-
րապետ Տ. Մկնատեանը նամակ մի հը-
րատարակած էր իւր ի պատասխանի
Սիժի հերքման: Սիժի թէ Արշալոյս
և թէ Հայրենիի հրատարակութեանց
մէջ հակառակութեան ցած ազի մը
նշմարելով՝ չուզեր պատասխանել եւ
իւր էջերը անօգուտ բանակուութիւն
լեցնել: Սիժի բաւական կը համարի

յայտնել, որ չունի իրենց հակառակ
կատիրութեան կիրքը և չը սնուցանէր
յինքն ատելութիւն և խռովակիրութիւն
ողբի, որ ամեն ողջամտաց դրուանք
կ'առթէ և ոչ այլ ինչ. այլ Սիժի նշանա-
բանն է ԻՍԿԱՂԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ և ՄԱՐ-
ԴԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ: Բայց որովհետեւ Ար-
շալոյս մասնաւոր նպատակաւ կը ջու-
նայ Երուսաղէմայ Միաբանութիւնը
Էջմիածնայ Մայր Աթոռոյն եւ նորա
Գահակալ ամենայն Հայոց Վեհ. Կա-
թողիկոսին հետ թշնամայնել, այս մա-
սին հարկ կը համարինք հետեւեալ
պաշտօնական ազդէր հրատարակել:

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԱԶԴԻՔ

Ա.

Արմըր Ս. Էջմիածնի Մայր Աթո-
ռոյն իրաւունքն ու պատիւը ամեն կեր-
պիւ պաշտպաններ է ցարդ և կը պաշտ-
պանէ միշտ. քանզի Միաբանութիւնը
լու գիտէ, որ Մայր Աթոռոյ իրաւուն-
քը, Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ իրա-
ւունքն է և Հայաստանեայց Եկեղեց-
ւոյ իրաւունքը Ազգի կեանքն է. հե-
տեւաբար ինչպէս որ արժան է կեան-
քը պահպանել, նոյնպէս կը պահպա-
նէ Մայր Աթոռոյ իրաւունքը. այս-
պէս ալ նորա Վեհափառ Գահակա-
լին հետ երբեք թշնամութիւն չունի.
և եթէ ինչ ինչ գործոց մասին անհա-
մաձայնութիւն լինի, այն եւս թշնա-
մութիւն չէ:

Ուստի Արշալոյսը այս մասին բոլ-
րովին կը սխալի, երբ երկու Աթոռոյ
մէջ թշնամութիւն կ'երազէ. վասն ո-
րոյ կը յորդորենք վնասը, որ այս անասի
հրապարակական թշնամութեամբ եր-
կու Աթոռոյ մէջ որով ցանկելու չաշ-
խատի, և ասով խմբագրութեան սրբ-
բաղուն պարտքը չարատաւորէ:

Բ.

Ժամանակէ մը 'ի վեր յաւօք կը տեսնուի որ Եկեղեցականաց տեղափոխութեան մասին Ս. Եկեղեցւոյ սահմանը եղծման ենթակայ լինելուն՝ 'ի դայթակղութիւն ժողովրդեան յաւաքի դէպքեր կը պատահին երբեմն. Եկեղեցականներու տեղէ տեղ գնալ յաճ ժամանակ տեղւոյն Եկեղեցական իշխանութեան կողմանէ վկայական չը պահանջուելով, ոչ գովելի բարուք Եկեղեցականներ մի տեղ ապրօլնի շարժելով մի ուրիշ տեղ երթալու դիւրութիւններ կ'ունենան. և երբեմն երբեմն խաբեբայ անձինք իբր Եկեղեցական կը ներկայացնեն զերենք. ինչպէս հետեւեալ վարքադրութենէն կ'երեւի:

Քիլիսի Գրիգոր Ստեփաննեան անուն անձը՝ 'ի ծնէ Պապական, Լիբանանու վանքը կրթութիւն առած, 20 տարեկան հասակին մօտ իբրեւ Հայ Քիլիս գնացած, անտի Քիլիկիա և ըստ իւր աստութեան հանգուցեալ Յիրակոս Կաթողիկոսէն ուրար առած, անտի ալ Կեսարիա երթալով, Թէփքէնիւն Մկրտչի դատելի հետ ամուսնացած. Ժամանակ մը կենալէ յետոյ Սեբաստիոյ վրայով Եւդոկիա գնացած և ըստ իւր աստութեան նոյն անդի Առաջնորդ Վեարացի Յակովբ Եպիսկոպոսէն վարդապետ ձեռնադրուած՝ Յարութիւն անուամբ: Այնուհետեւ երբեմն բողոքական քարոյլի և երբեմն Պապական վարդապետ և այս վերջին ժամանակներն Անթաքիոյ գիւղը իբրեւ Հայոց վարդապետ թափառելէ յետոյ, Ս. Աթոռս եկաւ: Իրեն ձեռքի թըղթերը նայելով թէ և իբրեւ վարդապետ նկատուեցաւ. բայց կասկածելի լինելուն, մանաւանդ վկայական ալ չունենալով, ստիպուեցանք քննութիւններ միանգամայն Քիլիկիոյ Վեհ. Սը-

կրտիչ Կաթողիկոսին և Կեսարիա ու Եւդոկիա գրեցինք: Քիլիկիոյ Վեհ. Կաթողիկոսը տեղեկութիւն տալով, որ այս մարդը վարդապետ եղած, աւմունացած, վերջէն ամուսինը թողած խաբեբայ մ'է, և մանաւանդ քննութեան մէջ ինքն ալ խոստովանելով Կեսարիա ամուսնանալը և վարդապետութեան վաւերական չըլլալը, վեղարփիլուն և ինչ որ քովը կը գտնուէր Ս. Եկեղեցւոյ վերաբերեալ, առնելով ինչպէս արդէն էր, լոկ աշխարհական արձակեցինք Գրիգոր անուամբ. և որովհետեւ խնդրեց վերստին իւր կնոջ քով երթալ 'ի Կեսարիա, թողաւոր ուեցաւ գնալ անդ:

Ահա իւր դիմաց նկարագրութիւնն ալ. հասակը միջակ և բարակ, գլուխը հակրթածեւ և երկայն. մաղբրը շաղանկազոյն. դէմքը վախ և թխրակ, ճակատը յաճ, աչքերը խաժ, բիթը ուղղածիւ, սուր և միջակ մեծութեամբ, մօրուսը շիկազոյն, սակաւ ինչ ցոնցառ և կարճ, պէխը կարճ և մահկածեւ, շրթունքը կախ, մանաւանդ վարի շրթունքը, բերանը միջակ մեծութեամբ, ակռաները երկայն, որք խօսելու տուն՝ դուրս կը ցցուին, կըղակը սուր, ուսերը նեղ և փոքր ինչ վերամբարձ, խօսակցութեանը մէջ թլուտ և արագախօս, ձայնը փոքր ինչ խեղդուկ:

Այս տեղեկութիւններն տալով կը զգուշացնէք մեր համայն սիրելի Աղղայիքը այսպիսի խաբեբայ անձինքներէ, ոչք դժբաղդաբար յաճախ կը տեսնուին վերջին ժամանակներու մէջ՝ 'ի դայթակղութիւն պարզամտաց և 'ի նախապէս քրիստոնէութեան:

Ի Դիմապատ:

ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆՔ

Յաւ է՝ մեզ որ մեր սիրելի Ազգին ցաւալի տեղեկութիւններ տալ ստիպուած եմք : Ի Բեթղէհէմ Քրիստոսի Տեառն մերոյ Ս . Մենդեան պրին վրայ կառուցեալ մեծ Եկեղեցի մը կայ , ուր աւմենայն հաւատացեալ Քրիստոնեայ աղգեր իրենց ուխտը և երկրպագութիւնը կը մատուցանեն . բայց Հայք և Յոյք ըստ որում Օսմանեան Բարեխնամ Տէրութեան հպատակ Ազգեր՝ Տէրութիւնը այն մեծ Եկեղեցին Հայոց և Յունաց հաւատացած է ընկերութեան հաւանոր իրաւունք տալով , որով կրօնական արարողութիւններ կը կատարեն և բնական հետեւութեամբ նոյն Ս . Տեղի սպասաւորութիւնը կ'ընեն , այսինքն կ'աւլեն և կը լուանան , լծէ և այս սպասաւորութիւններն չը դիտցողայ համար նըշանակութիւն չունին . բայց կրօնական արարողութեանց համահաւասար եւ համազոր աղղեցութիւն ունին 'ի մասին սեպհականութեան Ս . Տեղեաց : Յոյք տիրապետական տենչով այն մեծ Եկեղեցին , ինչպէս ուրիշ Ս . Տեղեր իրենց սեպհականներու փորձեր ըրած են ընդդէմ մեր Ազգային իրաւանց , բայց իրենց նպատակին չեն հասած . քանզի քննութիւն ընելով Տէրութիւնը Յունաց նենդ ընթացքը յայտնուէր եւ Տէրութիւնը իւր նախահարց տուած շնորհները և համոտացութեան հաւասար իրաւունքները վերստին հաստատուէր է . այսու ամենայնիւ Յոյք դարձեալ տիրապետական տենչով միշտ փորձ կը փորձեն իրենց սեպհականել այն մեծ Եկեղեցին ընդդէմ Տէրութեան տուած ընկերային սեպհականութեան իրաւանց և ընդդէմ քրիստոնէութեան : Յընր է ժամանակ որ խռովութի չը յարուցանելու հա-

մար լուեր են մեր նախնիք , բայց այս խաղաղասիրական ընթացքը խիստ վնասակար եղեր է մեզ համար . քանզի հետզհետէ փոքր առ փոքր խնդիրը մեծցեր և Բարեխնամ Տէրութիւնը ստիպուէր է միջամտել և երկու կողման ընկերային իրաւունքը դարձեալ կարգադրել երկու կողման ալ պատուիրելով որ իրենց ընկերային հաւասար իրաւունքը մեկգծէկէ յախշտակելու փորձ չը փորձեն :

Յոյք իրենց բնական եղած յաւիշտակութեան ոգիէն շարժեալ , այս անգամ եւս փորձ կը փորձեն ընդդէմ Բարեխնամ Տէրութեան Հայոց և Յունաց շնորհած հրովարտականութեան ընկերային հաւասարութեան իրաւունքը ժխտել :

Ա . Հայաստանեայց Առաքելական Ս . Եկեղեցւոյ օրինաց համեմատ հանգիստաւոր օրեր , տեղւոյն Առաջնորդը եկեղեցական գլխաւիւ Առաջնորդարանը կը տանին ամեն տեղ ուր որ Հայ կայ . Յոյք ջանացին արգիլել մեր Տեսուչ ժամարարի Ս . Ա . յրէն ելելով մեծ եկեղեցւոյն սինաղարդ դաւթէն անցնիլ և արգիլելին :

Բ . Հայաստանեայց Ս . Եկեղեցւոյ ծիսից համեմատ մկրտեալ երախայն «Նոր սիոն ճնեալ մանկունք» ըսելով , Սուրբ Եկեղեցիէն տունը կը տանին , նոյնպէս հարսանիքը՝ հարսանեաց արարողութեամբ եւ ննջեցեալ՝ թաղման կարգով գերեզմանատուն . բոլորն ալ ըստ Հայաստանեայց Ս . Եկեղեցւոյ արարողութեան : Յոյք մեր այս արարողութիւնը խափանել կ'ուզեն :

Նոյեմ . 17/ին երէքօրեայ մկրտեալ երախայ մը մեռանելով ըստ սովորութեան Ս . Եկեղեցւոյ սինաղարդ դաւթէն անցունելով հիւսիսակողմը Հայոցս սեպհական եղած Եկեղեցւոյն մէջ թաղման կարգը կատարած ժա-

մանաւ, Յոյնք ձեռք բնին բիրերով յան-
կարծական յարձակմամբ ննջեցելոյն
վրայ կը դիմեն. Եպիսկոպոսը կը գոչէ, ե-
րախայն դուրս նետեցէք. մին կը յար-
ձակի կը յափշտակէ խաջը խաջիւղն
ձեռքէն և գետին զարնելով կը խոր-
տակէ. միւսը վարդապետին շուրջառը
կռնակէն քաշելով կը պատռտէ. ու
մանք եւս դադաղին վրայ կը յարձա-
կին, արարողութիւնը կը խանգարուի.
զորքը հաղիւ վերայ հասնելով մեր
վարդապետաց եւ Յունաց բաղմու-
թեան մէջ կը մանէ : Մեր Ամեն . Ս .
Պատրիարքը , գրաւոր կերպիւ տեղ-
ւոյս Կառավարչին բողբեց և 'ի Պօլիս
փոխանորդին հեռագրեց Բ . Դռնէն
եկած հրամանի մը վրայ Բդեշխը գը-
նաց 'ի Բէթղէհէմ՝ եղած անցքերը
քննելու . Յոյնք ուրաջան իրենց այս
ընդդէմ՝ քրիստոնէութեան բարձարու-
սական յարձակումը : Մեր Տեսուչը
խնդրելով Բդեշխէն որ զորաց հարցա-
նէ, յայտնելով որ ինքը կ'ընդունի նոցա
վրայութիւնը . Բդեշխը ստիպուեցաւ
նոցա հարցանել , որք հաստատեցին
Յունաց անիրաւութիւնը :

Յոյնք դեռ եւս ասով չը բաւակա-
նանալով և աւելի եւս յառաջ երթա-
լով սկսեցին այն տեղի աւելն եւս ար-
գիլել , առարկելով թէ Եկեղեցին մերն
է : Տեսնելով որ օգնութեան յոյս չը
կայ այս տեղ , Ընդ . Ժողով գումարե-
լով հանրադիր մը ստորագրուեցաւ և
զգիւեցաւ 'ի Պօլիս առ Փոխանորդն ,
որպէս զի Ազգ . Վարչութեան , Կրօ-
նական եւ Բաղադրական խառն ժո-
ղովոց միջոցաւ Բ . Դռնէն ներկայա-
ցնելով , Եամանեան Բարեխնամ Կալ-
սեր գթութիւնը հայցէ : Այս մասին
տղգային Կեդրոնական Վարչութեան
ալ պէտք եղածը գրուեցաւ :

Մինչդեռ մէնք թէ ընկերովի տե-
ղերը՝ ընկերութեամբ և թէ յատուկ
առանձին տեղերը՝ առանձին աւելլու
իրաւունքնիս կը պահանջէինք , Յոյնք

տեղական Կառավարութիւնը իրենց
թիկունք ունենալով , ընկերովի տեղե-
րը աւելլէ յետոյ , Ս . Եկեղեցւոյն հիւ-
սիսակողմը մեր յատուկ սեպհ սկան Ե-
կեղեցին ևս իրենք աւելլու փորձ փորձե-
ցին , որոյ վերայ տեղական Կառավա-
րութե բողբեցցինք , բայց անսելի ե-
ղաւ , եւ փոխանակ մեր իրաւունքը
պաշտպանելու , հրամայեց Միւսիւրին
մեր վարդապետները նոյն իսկ Կայսե-
րական Բ . Հրովարտակներով Հայոց
Ազգի , շնորհալ Եկեղեցիէն զինու զօ-
րութեամբ դուրս հանել . և Յունաց
աւելլ ասլ որ կատարուեցաւ 'ի 22
Դեկտեմբերի : Սորա վրայ անմիջապէս
թէ Բ . մեծ Եպարքոսին թէ Արտաքին
գործոց նախարարին եւ թէ Ազգ .
Պատրիարքարանը բողբելով , իրա-
ւունք և արգարութիւն և Կայսերա-
կան Բարեխնամ՝ Կառավարութեան
պաշտպանութիւնը խնդրեցինք :

Յուսով եմք որ Օսմանեան Բարեխնամ
Տէրութիւնը , ինչպէս յառաջները՝ Յու-
նաց զեղծման և բարոյական ընթացից
հասու լինելով և նոցա յափշտակու-
թիւնները իմանալով , վերահաստատեր էր
իւր երջանկայիշատակ նախնի Կայսե-
րաց մեղ շնորհած իրաւունքներն եւ
արտօնութիւնները , նոյնպէս և այժմ՝
հասու լինելով Յունաց այս անիրա-
ւութեանց եւ յափշտակութեանց ,
կրկին պիտի վերահաստատէ Հայոց
Ազգիս ձեռքը եղած Կայսերական
Խաթիւն Երբիքները , որք բացարձա-
կապէս կը վճռեն մեր ընկերովի և ա-
ռանձին իրաւունքները :

— Նոյ . 26 ին տեղւոյս Պէլոփի
նախագահ Եուսուֆ Էֆէնաին գրածոյ
մ'առթիւ Կ . Պօլիս երթալով , քաղա-
քիս Վ. սեմ բղէշնին տնօրէնութեամբ՝
նորա տեղ նախագահ կարգեցաւ Պօլ-
սեցի ծերունի Մէհմէտ Էմին Էֆէնաին :

— Դեկ . 4 ին Ամերիկայի նորընտիր
Հիւսարտոս Մտորը տէ՛ ֆրէնքէս հոս
բողաքս ժամանեց և հարկ եղած որաւ

տծնական այցելութիւններն կատարուեցան :

— Գեկ. 14 ին՝ Շաբաթ լուսնայութիւնը, որ քաղաքիս մէջ սաստիկ մը բրկալից ժամանակ էր, Յոպպէի Աւարտորական Հիւպատոս Մեծ. Յանովը ազա Մուրատեանցի ընկեր՝ աւուանի վաճառական Պ. Վալէրյի վաճառատունն ետեւի կողմէն (որ բաղանեաց աւազան էր) գոլեր մը ներով շատ քանացեր են Գաղան բանալ և 4 մատի չափ բանալու ալ յաջողած են, բայց անհնարին գտնալով բարբոսին բանալն, միմիայն մէջ տեղ դառնուած 30000 զուրուշի չափ դրամ առած քն սցած են, տակաւին գոլերն յայտնուած չեն :

— Ամալս միջին օրերը՝ քաղաքիս մէջ տարիներէ ՚ի վեր չը աննուած առատութեամբ ձիւն տեղաց, անձրեւններն առատ են, և քաղաքիս հարաւակողմն՝ Աբբայ—Էր ըստած աղբիւրն լեցուած ու սկսած է հոսիլ, մինչդեռ ուրիշ մի քանի առատ անձրեւեկիւ տարիներ հազիւ Փեար, ամօյն մէջ կը յորդէր և այն ոչ բերնէն :

— Գամուկոսի դուռը տուն մը յորում հրէայ ընտանիք մը կը բնակէր, փոթորիկի գիշեր կ'շարժի հողմին սաստկութենէն, ընտանիքը՝ իրենց բնոյն մէջ կարծելով թէ գող մնած է տունը, մէկ զմէկու ետեւէ երկիւղեւ փողոց կը վազեն, ընտանիքի անդամներէն ոչ ոք չը մնալէն յետոյ՝ տունը տմբոջապէս կործանեցաւ :

— Յոպպէի մէջ եւս 240 մեթրոյ տուն մը առաստաղը ամբողջնետած է : Ծոյն ալ խիստ սաստիկ ալեկոծեալ էր, բայց այս փոթորիկներու միջոցին եկած ուրտաւոյ՝ գոհութիւն Աստուծոյ, անվրնաս ի քաղաքս ժամանած են :

ՅԱՆԿ ՆԻԽՈՅ

ՆՈՐ ՏԱՐԻ	1
Հրաւեր առ երեսփոխան և կարգ խնդրոց	8
Եղեակոյ ներկայ կրօնափոխութեան վերայ	12
Գիշերօթիկ գարոց յԱնդալ	16
Գեղար Դ. Վեհ. կաթողիկոսի վերայ Նիվա Ռուսերէն լրացրի հրատարակութիւնը և այս մասին փարսի գրած յօդուածը	17
Բայիք թուոյն	19
Եկաւ խօսք Երեզելոյ սրբանկից ուղղուած 20, 40	

Գերեզմանատան խնդիր	23
ԱԶԳ	25
Ժամանակացրականք 24, 47, 71, 94, 120	
144, 167, 161, 211, 240, 261, 286	
Հանգէս տարեգրծի նախատարութեան Ս. Վարդանանց և ժողովուրդաց փորձարանի Ս. Աթոռոյս և ճառ	25
Գիտութիւն	29
Իշխան մը իւր միակ անձին պատախանաւորու չէ, այլ և հպատակաց ամեն միոյն	52
Զգեղեցիւթեան Ս. Գրոց	54
Նուիրատուութիւն	55
Պիւտե	56
Բան ի նախապալութիւն Ս. Վարդանանց	58
Որդիք Աստուծոյ 49, 73, 97, 200	
Անք Եւթին Նախօրծի ընդ Նիւմեն դեռ	54
Ուխտաւորութիւն	57
Երգ ՚ի վերայ Երուսաղէմի	60
Երեսիս	61
Հէգ Պանդուխտ	62
Համառոտ պատախաններ 65, 69	
ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԴ. — Համառոտութիւն քրիստոնէական ուսման. — Ճաշոյ գիրք. — Ատեհի Աւետարան. Պատմութիւն Լէնկթիմուրի 64, 216	
Մի գլխաւոր պայման պատմագրութեան	68
Ազգային կառակալիք	70
Երկամիտութիւն և կրկնաձեւեալութիւն	72
Եկեղեցական երգեցմունք	79
Տ. Երեմիա քահանայ և սխալացոյց իւր	85
Գաղտնաբերութիւն կանանց, 88, 106, 140, 158, 182, 205, 249, 272	
Օրակարգ և ամենամասին խնդիր	115
Արշաղոս Արարատեան և հայկաբանութեան խնդիր	117
Մարդու հոգեցն ներդաշնակ կրթութիւնն 121, 143	
Հարցաբանութիւն և հանգէս պարբերաբաշխութեան և ճառ 126, 127	
Բարբոսական	150
Մանկութիւն	145
Խաչակրաց առաջին արշաւանքը	152
Բարեկամական տեսութիւն ընդ խմբագիրն Յր. շալոյ 59	
Մահապոյժ 164, 261	
Եղբորդ 165, 259	
Աղաւթութեան վրայ ակնարկ մի	169
Երազ	171
Առողջական 175, 197, 252, 257, 281	
Հրաշալի հաստատութիւն կրօնի	187
Փռքիկ նկատալութիւն մի	188
Առանց քրիստոնէութեան քրիստոնեայ	195
Որոշն հաւատանք	196
Ոչ ոք չմասի եթէ ոչ յիւրմէ	205
Մարդ կատարել	209
Յուսակի ցրոց ՚ի տղարանի Ս. Յակովբեանց 214, 232	
Հերքումն բնագաղաւթեան եկեղեցական պատմութեան Հ. Մ. Վ. Մուրատեանցի 217	
Գրիտոսի ճշմարիտ աշակերտը	226
Մեր վիճակն Բն. պիտի լինի	229
Այս սովորութիւնը չէմ կարող թողուլ 255, 254	
Առօրացին պատասխան	253
Ազգին արդի վիճակը	241
Պարտաւորութիւն աշխատելու 264, 265	
Խնամութիւն	250
Խօսք չը հասկնայողներուն հետ դարձ չենինք	284
ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԱԶԳ	284

